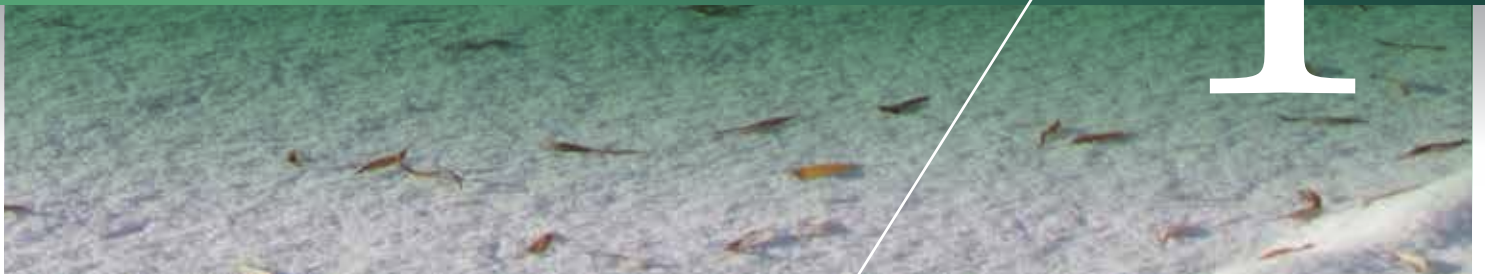


# KIRKEGÅRDEN

Februar 2012

32. årgang

# 1





## HTF finder altid en løsning

Vores store produktprogram sikrer altid den rigtige løsning til den rigtige pris. Ring til Danmarks største leverandør af køretøjer til kirkegårde, både når det gælder salg, service og reservedele.



**MINILAST - en HTF klassiker**



Minilast er et sikkert og stabilt produkt, som med de mange udbygningsmuligheder kan bruges til mange forskellige opgaver. Fås med enten el, benzin eller diesel motor.

**NYHED**



### EVO - nyt tiltag fra HTF

48V el motor som udnytter batterierne optimalt. Evo bærer op til 1400 kg nyttelast og har en rækkevidde på op til 100 km på én opladning.

## Stort udvalg - Transporter - Løvsuger - Redskabsbærer Ring og forhør!

### Løvsuger MK6

Superstærk løvsuger løsning, også når pladsen bliver trang. Top effektivt filtersystem sikrer et godt og sundt arbejdsmiljø.



### Farmertruck

En robust og stærk maskine. 500 kg nyttelast. Hastighed ca. 15 km/t. El eller benzin motor.



## Landsdækkende salg og service

Ring efter uforpligtende konsulentbesøg eller kontakt en af vore salgskonsulenter for rådgivning.

**Fyn/Sjælland:** Christian Nissen: 40 34 54 66

**Jylland:** NY konsulent Morten A. Dysted: 20 92 97 10

**HTF A/S**  
Virkelyst 66  
Gjellerup  
DK-7400 Herning

[www.htf-as.dk](http://www.htf-as.dk)  
Phone +45 97 11 64 66  
Fax +45 97 11 90 54  
[htf@htf-as.dk](mailto:htf@htf-as.dk)

## INDHOLD

---

s. 04	Svampeproblemer i buksbom
s. 08	Buksbom svamp på kirkegårdene
s. 12	Kirkegårdsadministration - Set fra Frederiksholms Kanal
s. 16	Lederen som konfliktløser og forhandler
s. 20	Ondt i samarbejdet
s. 24	Udviklingsplan for Nyborg Kirkegårde
s. 28	Det første års krematoriedrift med røggasrensning
s. 30	Ledig plads kan give ny udvikling af kirkegården
s. 34	Efterløn: Snyd ikke dig selv
s. 36	Studietur til Tyskland og Holland
s. 38	Profil – Henning Hansen
s. 40	Kursustilbud
s. 43	"En god staude til kirkegården" – Daglilje
s. 44	Kort nyt
s. 46	Kalender

---

## FORSIDE

---

Vinterstemning på Nyborg Kirkegård. Motivet symboliserer en kvinde, der øser vand af en korskilde. Skulpturen er anbragt i søen i urnegården, som er indrettet i den gamle voldgrav. Skulpturen blev afsløret i 1961 og den er skabt af billedhuggeren Gunnar Slot. Foto: Anders Beck Larsen, Nyborg Kirkegårde.

## REDAKTION

---

### Redaktør:

Lene Halkjær Jensen,  
Humblebæk Kirkegård  
Tlf. 2624 7228 – Fax 4919 1142  
E-mail: lene.bladet@mail.dk

Jens Dejgaard Jensen,  
Silkeborg Kirkegårde og Krematorium  
Tlf. 2393 9300  
E-mail: jdj@hvejsel.eu

### Sekretariat:

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere  
Hørsholm Kirkegård  
Tlf. 4586 0584 – Fax 4586 4157  
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

### Redaktion:

Jens Zorn Thorsen,  
Vejle Kirker og Kirkegårde  
E-mail: jeztho@gmail.com

Jørn Skov  
Tønder Kirkegård  
E-mail: tonder-kirkegaard@mail.tele.dk

### Layout og tryk:

Jello ApS  
Tlf. 3145 0050  
E-mail: da@jello.dk

Tommy Christensen,  
Svendborg Kirkegårde og Krematorium  
E-mail: tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Asger Christensen,  
Hørsholm Kirkegård  
E-mail: asger@hoersholmkirkegaard.dk

---

Redaktionelt stof og annoncer til 'KIRKEGÅRDEN' nr. 2, 2012 sendes til lene.bladet@mail.dk senest d. 20. marts 2012. Artiklernes indhold er ikke nødvendigvis et udtryk for Redaktionens, FDK's eller DKL's holdning.

---

# SVAMPEPROBLEMER I BUKSBOM



af Carsten Sølund Kristensen, csk@nygaardsplanteskole.dk  
Nygaards Planteskole



De første symptomer på et angreb af *Cylindrocladium buxicola* ses ofte på bladene.  
Foto: Venche Talgø, Bioforsk, Norge



På stænglerne ses angrebet som langsgående mørke striber. Foto: Venche Talgø, Bioforsk, Norge

## Flere og flere oplever problemer med svampen *Cylindrocladium buxicola* i buksbom.

Denne svampesygdom er ret ny i Danmark. Den blev registreret og beskrevet i England i 1995. Senere har den spredt sig til Tyskland og Holland, hvor den især i sommeren 2004-2005 viste sig med ganske mange angreb. I 2012 må man antage at svampen findes over det meste af Europa, inklusiv Danmark, hvor der de sidste 2-4 år er registreret udbredte angreb. *Cylindrocladium buxicola* er en svamp, som vi må lære at leve med, hvis vi ikke vil undvære buksbom. Det danske navn for sygdommen er buksbom-kvistdød

### Lidt information om *Cylindrocladium buxicola*

Svampen *Cylindrocladium buxicola*, der er årsag til den

nye sygdom buksbom-kvistdød, er efterhånden et velkendt problem på flere af de danske kirkegårde.

De første symptomer på et angreb af *C. buxicola* ses ofte på bladene. De udvikler mørkebrune til lys brune pletter, der først er cirkelformede med en lysbrun-orange midte. Derefter breder den sig hurtigt til resten af bladet. Herefter angribes stænglerne, det ses som langsgående mørke striber. Rødder og rodhals kan også angribes, hvilket giver rodbrand lignende symptomer og herefter dør planten. Infektionen kan finde sted, hvis bladoverfladen er fugtig i mere end 5-7 timer, og ved blot 3 timer med høj luftfugtighed spirer svampesporerne. Svampen udvikler sig ved temperaturer mellem 5 og 30 graders varme. Den foretrækker altså kølige og fugtige omgivelser. Svampeangrebene ses oftest fra september til november.



Undersiden af de inficerede blade kan under fugtige forhold blive dækket af svampehyfer (mycelium). Foto: Erling Fløistad, Bioforsk, Norge



Angrebet vil ofte medføre et omfattende bladtab, der i alvorlige tilfælde kan medføre at hele planten dør. Foto: Iben M. Thomsen, Skov & Landskab (KU-LIFE)

Svampen er meget smitsom og svampesporer kan overleve i jorden og på inficerede plante-rester i flere år. Der findes ingen biologiske midler der er effektive overfor svampen, hverken forebyggende eller bekæmpende. Der findes heller ikke nogen kemiske midler, som har 100 % effekt på *Cylindrocladium*. Det er derfor vigtigt at tage en række forholdsregler, når man arbejder med solitære buksbom planter, for at mindske svampens spredning:

- Undgå at anskaffe sygdomsramte planter. Her formodes det, at de danskproducerede er de mest sunde, fordi produktionen ikke er så intensiv som i Holland og Tyskland.
- Sørg for at gennemgå hjemkomne varer for symptomer på svampen.
- Stil ikke buksbom for tæt. Hvis der er god luft mellem planterne, har svampen sværere ved at etablere sig.
- Ved beskæring/opgravning er det vigtigt at desinficere alle redskaber der har haft kontakt med planten, samt sko og hænder, for at undgå smitte spredning. Brug for eksempel Rodalon til redskaberne.
- Ved planter med begrænset angreb, kan det syge klippes af, helt ind til sundt træ.
- Planter med alvorlige angreb skal destrueres/brændes, ikke smides på kompostbunken.
- Efter fjernelse af planter er det nødvendigt også at fjerne dødt plantemateriale, det vil sige blade og grene samt 1-2 cm overfladejord, da svampen kan overleve her. Har det været i roden, skal også en god mængde jord fjernes længere ned, hvis man vil plante buksbom igen.

De angivne retningslinjer er ikke, i praksis, anvendelige når der tales om hække, så her bør der overvejes et alternativ til buksbom.

#### Referencer :

- Gartner Tidende Nr. 16 2010 af Bent Leonhard, Planteavlskonsulent, Gartnerrådgivningen
- Gartner Tidende Nr. 8 2011 af Malgorzata Kepler, Gartnerrådgivningen.
- Gartner Tidende, oktober 2008 af Malgorzata Kepler, Gartnerrådgivningen.

#### Afprøvning af sorter

Foreløbige erfaringer med *Cylindrocladium buxicola* viser, at der ikke ser ud til at være nogen typer af Buksbom der er fuldstændigt hårdføre overfor svampen, men der er dog meget der tyder på, at nogle sorter er mere modstandsdygtige end andre. En række tyske undersøgelser viser desværre, at *Buxus sempervirens* 'Suffruticosa' er en af de sorter der er mest modtagelige overfor svampen.

Hos Nygaard's Planteskole er man i øjeblikket i gang med at undersøge, om nogle af de nyere amerikanske buksbom i sortimentet, samt *Buxus microphylla* 'Mimer' og *Buxus sempervirens* 'Nopur', er modstandsdygtige overfor svampen. Denne afprøvning er dog en meget langsom proces, og der kan gå flere år, før der foreligger et endeligt resultat. Der vil derfor, i det følgende, blive beskrevet nogle gode alternativer til buksbom hækene.



Taxus baccata Brande-typen



Taxus media 'Farmen'

På disse to billeder fra Brande Skovkirkegård, ses den oprette vækst på den nye taks (tv) tydeligt, sammenlignet med Taxus media 'Farmen' (th). Foto: Malene Nygaard Jensen

### Ny Taxus baccata type til hæk

Taks er et rigtigt godt alternativ til buksbom, da den kan tåle kraftig beskæring. Nygaards Planteskole anbefaler specielt en Taxus baccata type, som planteskolen har fået afprøvet på Brande Skovkirkegård i mere end 10 år. Denne nye sort er meget ensartet. Den har moderat vækst, med opret og tæt forgrening, der er sprød at klippe i. Den forbliver flot grøn hele året. Den er meget skygge og vindtolerant og tåler kraftig beskæring. Det er en sund og hårdfør plante, der - i kraft af sin tætte oprette vækst - er let at arbejde med, da der ikke er bundgrene der skal klippes, når man er færdig med hækklipperen, hvilket er tidsbesparende. Den nye taks er dermed helt ideel til hække på landets kirkegårde, da den kan holdes klippet i alle højder og bredder. Denne taks er bestemt værd at afprøve på kirkegården, både omkring urne- og kiste gravsteder.

Den nye sort er anmeldt til det Europæiske Varemærkebeskyttelses Udvalg og såfremt den bliver vurderet til at være en værdifuld nyhed, vil Nygaards Planteskole give den et handelsnavn.

En nyhedsregistrering er kirkegårdens garanti for, at planter solgt med det nye navn, alle er genetisk ens, og dermed har de beskrevne egenskaber. Nygaards Planteskole vil løbende informere om status på ansøgningen samt hvilket navn de vil give denne taks.

Den nye taks er allerede sat i produktion på Nygaards Planteskole, men ikke i uanede mængder. Ring og hør mere på 75366088.

### Thuja

Thuja hække kan være et andet alternativ til buksbom hækkene. Thuja kan dog ikke tåle den samme kraftige beskæring, som taks og buksbom.

Hvis man vælger at plante Thuja, anbefales de vegetativt formerede kloner, da de har en ensartet vækst, frem for den frø formerede Thuja occidentalis, der ofte er noget uensartet i vækst og udseende.

### Nygaards Planteskole anbefaler:

Thuja occidentalis 'Holmstrup' eller 'Holmstrupii', der er langsomtvoksende med tæt kompakt vækst og matgrønne nåle. 'Holmstrup's vækst er optimal til små lave hække.

Thuja occidentalis 'Fastigiata', der er hurtigvoksende, slank, opret, tæt vækst med matgrønne nåle. Denne Thuja egner sig glimrende til de højere baghække.

Thuja occidentalis 'Brabant', der er kraftig, opretvoksende, med lidt åben vækst, med blanke, lidt friskgrønne nåle. Denne sort egner sig enten som baghæk eller større hække.

*Thuja occidentalis* 'Smaragd', der er moderatvoksende med tæt forgrening, friskgrønne nåle hele året. 'Smaragd' egner sig til både små og lidt større hække.

Fordelen ved at plante disse sorter er, at de alle har en ensartet vækst, som både har betydning i forhold til klipning og vedligehold af hækken, men som samtidig har

stor betydning for kirkegårdens samlede udseende. En anden fordel er at de altid leveres i potter, hvilket gør, at der stort set ikke bliver nogen efterplantning, da planten allerede er etableret ved udplantning. Ved at plante hækplanter fra potter, udvides plantesæsonen også markant, idet de kan plantes hele året, også hen over sommeren. ■



*Thuja occidentalis*



*Thuja 'Holmstrup'*



*Thuja 'Brabrant'*



*Thuja 'Smaragd'*

På billederne ovenfor ses nogle eksempler på Thuja hække; både de frø formerede *Thuja occidentalis*, og de vegetativt formerede navnesorter. Foto: Malene Nygaard Jensen og Carsten Sølund Kristensen



[www.kantdesign.dk](http://www.kantdesign.dk)

## SLIDSTÆRK KANTSKÆRER TIL BÅDE STORE OG SMÅ OPGAVER

- Leveres med Stjernesvær og 35 mm fræser skær



**SE MERE PÅ  
WWW.KANTDESIGN.DK  
ELLER RING 6080 7010**

info@kantdesign.dk | www.kantdesign.dk



## Dansk totalleverandør til danske kirkegårde

### Fordelene er mange:

- ⇒ En af landets førende produktionsplanteskoler
- ⇒ Kvalificeret rådgivning og vejledning
- ⇒ Bredt sortiment af stedsegrønne og buske
- ⇒ Hækplanter i potter
- ⇒ Stauder, græsser og bunddække
- ⇒ Hjemmeside med mange informationer samt mulighed for bestilling online
- ⇒ Tilmeld dig vores nyhedsmail allerede i dag



## Nygaards Planteskole

Kongeåvej 10 - 6600 Vejen - 75 36 60 88  
www.nygaardsplanteskole.dk

# BUKSBOM SVAMP PÅ KIRKEGÅRDENE



af Lene Halkjær Jensen,  
lene.bladet@mail.dk



Buksbom har været brugt som hæk og solitær plante på kirkegårdene gennem de sidste 150 år. Det er derfor et trist syn, når buksbom-kvistdød (*Cylindrocladium buxicola*) hærger beplantningen. Fra Assistens Kirkegård, København. Foto: Iben M. Thomsen, Skov & Landskab (KU-LIFE)

**Svampesydommen *Cylindrocladium buxicola*, der har fået det danske navn buksbom-kvistdød, er rykket ind på de danske kirkegårde. Men hvor slemt står det til på de større danske kirkegårde og hvad gøres der ved problemet?**

Svampesydommen buksbom-kvistdød (*Cylindrocladium buxicola*) blev med sikkerhed konstateret i Danmark i 2010. Den angriber flere arter og sorter af buksbom og er en alvorlig trussel mod de mange kilometer buksbom-hæk på danske kirkegårde.

Især de langsomt voksende kantbuksbom (*Buxus sempervirens* 'Suffruticosa' og *Buxus sempervirens* cv. arborescens), der ofte anvendes til de helt lave hække, lader til at være meget modtagelige for svampen. Der

er forskelle i de enkelte sorter og arters modtagelighed; men fra England, hvor svampen blev konstateret allerede i 1994, lyder det, at ingen sorter af buksbom er helt resistente overfor buksbom-kvistdød.

#### **Forekomst af *C. buxicola*?**

I november 2011 sendte KIRKEGÅRDEN en forespørgsel, om forekomsten af *C. buxicola* på kirkegårdene, til FDK's medlemmer og de kommunale kirkegårde. Der er kommet mange gode svar, som bidrager til at give et overblik over den aktuelle situation. I alt er der besvarelser, der omfatter ca. 70 af de større – og enkelte af de mindre – kirkegårde. Den efterfølgende sammenfatning har derfor ikke nogen statistisk gyldighed for alle landets kirkegårde; men giver dog et indblik i, hvordan det står til lige nu og hvilke forholdsregler, der tages i brug rundt om.





På Assistens Kirkegård i København er man i gang med at udskifte de angrebne hække i november 2011. Foto: Iben M. Thomsen, Skov & Landskab (KU-LIFE)



På kirkegårde - som her på Lyø Kirkegård - hvor de lave buksbomhække udgør en markant del af kirkegårdens samlede udtryk, vil et angreb af buksbom-kvistdød (*Cylindrocladium buxicola*) medføre en radikal ændring af udseendet. Foto: Lene Halkjær Jensen



Flere peger på *Taxus 'Brande'* som et godt alternativ til de helt lave hække af buksbom. Her ca. 10 år gamle hække i vintertilstand på Brande Kirkegård. Foto: Rikke Nørulff.

### Hvor stort er omfanget?

Af de ca. 70 kirkegårde meldes der om svampeangreb - eller mistanke herom - på de 22 af dem. I ca. halvdel af tilfældene er svampeangrebet så omfattende, at det har fået stor betydning for kirkegårdens udseende i form af hække, der skal udskiftes. Geografisk er angreb konstateret på kirkegårde over hele landet.

F.eks. er Center for Kirkegårde i København er i gang med at udskifte ca. 13 km. buksbomhæk; her er det især kirkegårdene Assistens og Bispebjerg, der er hårdt ramt. Nogle kirkegårde melder om, at op mod 60 % af deres buksbomhække er angrebet og skal udskiftes.

I andre tilfælde har kirkegården ingen hække af buksbom og angrebet er kun konstateret i solitære buksbom.

Besvareelserne tegner dog et tydeligt billede af, at hvis man har meget buksbom og har fået smitten indenfor kirkegårdslågen, så kan angrebet hurtigt sprede sig og få stor betydning for både kirkegårdens økonomi og udseende.

### Hvilke sorter og smitekilder?

Der er især tilbagemeldinger om angreb i de langsomt voksende kantbuxsbom; men også i sorterne 'Faulkner', 'Rotundifolia' og 'Elegans' (hvidbroget buksbom), er der konstateret angreb. Angrebene er oftest konstateret i forbindelse med plantning af nyindkøbte planter. Sjældnere er det, at smitten bare er "duknet op". Meget tyder på, at det især er plantning af smittede planter udefra, der udgør den største fare for, at man får besøg af buksbom-kvistdød.

### Hvad gør man på de kirkegårde, hvor buksbom-kvistdød er konstateret?

Mindre angreb prøver man generelt at bremse ved at fjerne syge planter, sygt plantemateriale og overfladejord og sørge for, at det ikke lander i kirkegårdens kompostbunke, hvorfra smitten kan spredes til andre områder af kirkegården. Ved mere omfattende angreb er hækkene i større eller mindre områder blevet fjernet.

Nogle steder har man plantet buksbom igen, efter en udskiftning af jorden. Det er gået godt nogle steder; andre steder er de nye planter også blevet angrebet...

Langt de fleste vælger dog at erstatte buksbomhækken med noget andet; enten en stenkant eller en anden type hæk. Her er det især Taxus sorterne 'Hilli', 'Farmen' og 'Brande', der bliver anvendt som alternativ. Af andre alternativer nævnes Ilex crenata 'Convexa' og Euonymus fortunei 'Radicans'.

Hvor der kun er tale om solitære planter på gravstederne, kan der findes mange alternativer til buksbom.

Generelt er der opmærksomhed på ikke at sprede smitten internt: Det forsøges undgået ved hyppig desinfektion af hækklippere, sakse mv., ved at undlade brug af buksbom i granpyntningen, samt ved bortkørsel og afbrænding af smittede plantedele.

### Hvilke forholdsregler tages der?

Det er store forskelle på, om der tages forholdsregler på de enkelte kirkegårde. Nogle steder gør man ikke noget – og vil da heller ikke få de store problemer, idet der ikke er buksbomhække på kirkegården.

Andre steder er der stor fokus på problemet: På kirkegårdene i Roskilde henstilles kirkegårdens brugere til ikke at medbringe eller plante buksbom på gravstederne. Dette sker via hjemmesiden og den lokale dagspresse. Ligeledes er man mange steder meget opmærksom på at kontrollere

hjemkøbte partier af buksbom, eller man opformerer planter af eget, sygdomsfrit materiale.

Uanset om kirkegårdens buksbom er smittet eller ej, er der dog flere, der allerede nu er begyndt at afvikle eksisterende buksbomhække. I forbindelse med anlæg af nye områder, er der også flere, der vælger andre løsninger end lige buksbomhæk; selv om buksbom måske var en del af den oprindelige plan.

### Konklusion

I stil med elmesygen, der fjernede de store elmetræer fra landskabet, vil også buksbom-kvistdød komme til at ændre udseendet på de danske kirkegårde.

På lang sigt kan smitte formentlig ikke helt undgås, men har man en kirkegård med megen buksbomhæk, er der alligevel flere gode grunde til at tage sine forholdsregler: Det er en dyr, tidskrævende og besværlig opgave at udskifte hækkene. Det vil derfor være en fordel, at få opgaven strakt over en længere periode, så der kan afsættes tid og penge til formålet.

Det må nok også forventes, at der kan blive problemer med at skaffe småplanter i tilstrækkelig mængde og kvalitet af de plantetyper, der typisk vælges som alternativ.

Endelig kan man også bruge den vundne tid til at undersøge og overveje om kirkegårdens udseende kan bære, at der nogle steder skiftes til andre - og måske mere driftsvenlige – løsninger end den klippede hæk. Vi kan nok ikke forvente flere midler til kirkegårdene fremover – og dette kan være endnu en anledning til at se på, hvorledes vi indretter og driver kirkegårdene.

### Kilder:

Forespørgsel til FDK's medlemmer og interessemedlemmer Iben M. Thomsen, Skov & Landskab (KU-LIFE)  
Videnblad nr. 5.26-32, Oktober 2011, Skov & Landskab (KU-LIFE). ■



Telefon 86 52 17 77 | Mobil 23 32 90 27

**Wad**  
LANDSKABSARKITEKTER A/S

Naturkirkegårde | Udvidelser | Omlægninger | Kirkegårdsinventar

Helhedsplaner til kirkegårde | Plejeplaner

Dr. Margrethes Vej 71 | 8200 Århus N | www.wadlandskab.dk

Kirkegården er vores speciale, kontakt os for referencer eller uforpligtende samtale



Jesper Feldborg Zethner  
Indehaver

ZETHNER BYGGERÅDGIVNING<sup>AP5</sup> ■ Skovvænget 18 ■ DK-2970 Hørsholm  
■ T 51 28 15 05 ■ E info@zethner.net ■ W www.zethner.net



## Cameleon fra **ELIET**<sup>®</sup>

Kompakt løvsuger med stor aftagelig opsamlerbeholder.

In harmony with nature

- 5,5 hk. B&S motor
- 700 ltr. opsamlerkasse med hjul
- std. 200 mm / 2 m. sugeslange
- **Vejl. pris. 21.000,- (26.250,-)**



## **ELEFANT - SNABEL**

### DET ERGONOMISKE OPHÆNG:

Flytter vægt fra arme og skuldre til resten af kroppen. Nu med en ny bæresele, som støtter bedre på ryg og lænd.

**Vejl. pris: 2.716,- (3.395,-)**



Hvidemøllevej 9-11  
8920 Randers NV  
tlf. 89 14 14 89  
salg@flextrading.dk

Stort udvalg i kantskærere.  
se mere på [www.flextrading.dk](http://www.flextrading.dk)



## AF-EL-TRUCKS

Lad A-Flensborg i Herning løse deres interne transportproblemer



- Type EL-P-24**
- Træk på bærehjul
  - El-hydr. tip af lad
  - Servicefrie batterier

Ny  
48 Volt  
motorteknologi



**Type PM-PARK**

- Handy og lille venderadius
- Robust og enkelt opbygget
- Kan også leveres med Honda benzinmotor.

- Miljøvenlig og lydløs
- Lad 90x150 cm. m/hængslede sider
- Større eller mindre typer leveres efter opgave

Kontakt os for yderligere oplysninger - demonstration uden forbindelse



**A. FLENSBORG HERNING MASKINFABRIK A/S**  
MØRUPVEJ 13 7400 Herning  
Tlf. 97126300 Fax. 97221283 [www.af-truck.dk](http://www.af-truck.dk)

# KIRKEGÅRDSADMINISTRATION - SET FRA FREDERIKSHOLMS KANAL



af Finn Langager Larsen, fl@km.dk  
Fhv. Kommitteret, Kirkeministeriet



Ved afskedsreceptionen d. 8. december 2011, blev der fortalt mange muntre anekdoter om Finn Langager Larsens tid i Kirkeministeriet. Departementschef Henrik Nepper-Christensen (tv) leverer her nogle af dem. Foto: Lene Halkjær Jensen



De varmt klædte gartnere kan takke Klaus Frederiksen og Finn Langager Larsen for de rigelige mængder af arbejdstøj. Fra Hørsholm Kirkegård. Foto: Asger Christensen

**Artiklen her er blevet til på opfordring af Kirkegårdens redaktør, og den er lidt historieskrivning ved at omtale nogle af de mange opgaver, som jeg gennem mere end 38 års ansættelse i Kirkeministeriet har haft berøring med på kirkegårdsområdet.**

## Lov om begravelse og ligbrænding

I mine tidligste ansættelsesår kom den største nyskabelse på området i juni 1975, hvor lov om begravelse og ligbrænding blev vedtaget. Loven indeholdt en række nye bestemmelser, bl.a. fik sognepræsterne status af begravelsesmyndighed, og ansvaret for krematorierne blev overført fra Justitsministeriet til Kirkeministeriet som den centrale myndighed på området. Som med alt nyt gav også denne lov anledning til debat og kritik,

men denne forstummede i løbet af forbausende kort tid, og med mere en 35 år på bagen har loven for længst dokumenteret sin holdbarhed. Den har kun gennemgået ganske få ændringer gennem årene, såsom forenkling af proceduren omkring tilladelse til askespredning over havet, etablering af skovkirkegårde samt mulighed for at etablere interessentskaber ved krematoriedrift.

Ved administrationen af loven har ministeriet anlagt en fast restriktiv praksis vedr. tilladelse til alternativer til nedsættelse på folkekirkens kirkegårde. Man giver afslag på ansøgninger om at måtte opbevare urner hjemme, man siger nej til askespredning over landjord, indsøer og vandløb samt til at nedsætte urner på private ejendomme, der er mindre end 5.000 m<sup>2</sup>. Loven og administra-

tionen af den er udtryk for, at kirkegårde er det danske samfunds autoriserede begravelsespladser, hvilket også lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde understøtter.

### Landsdækkende overenskomst med SID

Den næste store nyskabelse på kirkegårdsområdet var på personalesiden, hvor der i 1977 blev indgået en landsdækkende overenskomst med SID for gartnere og gartnerarbejdere på bykirkegårde. Forud var gået nogle meget travle år, bl.a. med en kortlægning af det ret brogede billede som over 100 lokalt indgåede overenskomster udgjorde. Disse var indgået mellem det enkelte menighedsråd som kirkegårdsbestyrelse og den lokale afdeling af SID, og der var ingen tvivl om, hvem der var den stærkeste i disse forhandlinger. Mange af disse lokale overenskomster indeholdt meget gunstige løn- og ansættelsesforhold. Bl.a. var der en overenskomst, der fastsatte en 35 timers arbejdsuge til en fast ugeløn, der svarede til ugelønnen for en 41  $\frac{3}{4}$  timers uge, der var den generelle på arbejdsmarkedet dengang. Jeg fik som ung fuldmægtig overdraget hovedansvaret for opgaven med at få etableret den landsdækkende overenskomst, og det indebar mange forhandlinger med SID, hvor bølgerne ind i mellem gik

meget højt. Heldigvis fik jeg god bistand af nogle garvede forhandlingsvante folk fra Finansministeriet, og vi nåede som bekendt et resultat. Det indebar en lønnedgang for en del, men det blev der kompenseret for gennem personlige tillæg til allerede ansatte. Der er i øvrigt den lille pudsig-  
hed, at der i tilknytning til overenskomsten skulle forhandles om udformningen af et tøjregulativ. Min modpart her var en ung tillidsmand ved navn Klaus Frederiksen, FDK's nuværende formand, som jeg siden har haft mange gode forhandlinger og megen godt samarbejde med. Og tøjregulativet holder stadigvæk.

### Fastlønsystem til graverne

Næste store kirkegårds-sag i ministeriet berørte ikke kirkegårdslederne så meget, idet den drejede sig om etablering af graveraftalen med et fastlønsystem og et kvotesystem til måling af beskæftigelsesgraden. Jeg havde ikke selv megen lod og del i selve tilblivelsen af aftalen, da jeg var ministersekretær i de år – omkring 1980 – hvor arbejdet pågik. Men da jeg i 1983 blev kontorchef og blev ansvarlig for området, fik jeg rigeligt at gøre med implementeringen af aftalen, og det gav mig et grundigt indblik i kirkegårdenes forhold.

# Champost®

www.champost.dk  
Tlf. 96 19 18 80



Big Bags  
fragtfrit til  
modtageren

GRATIS levering\*

ved køb af en Big Bags – lige til lågen.

Læs mere på [www.champost.dk](http://www.champost.dk)

\*Kun til brofaste oer i Danmark





www.champost.dk

Champost Big Bag Højbedsmuld    Champost jordforbedring    Champost surbund    Champost planteskolejord    Champost naturgødning



NYHED

"Champost er et godt, let omsætteligt, organisk materiale, der er med til at holde jorden i god kondition."  
Karsten Overgård, gartner ved Jesperhus

### Registrering af bevaringsværdige gravminder

I 1984 tiltrådte Mette Madsen som kirkeminister, og hun havde en meget stor interesse i kirkegårdskultur, herunder hvordan man kunne sikre, at særlige gravminder blev bevaret for eftertiden. Med base i mit kontor blev der lavet et udvalgsarbejde, og reglerne om registrering af bevaringsværdige gravminder blev formuleret og skrevet ind i det lovforslag om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, som vi arbejdede ret intenst med i kontoret. Resultatet blev et lovforslag, som folkettingen vedtog i 1986, og som var nyskabende ikke så meget ved ændrede regler, men fordi det i sin opbygning og formulering var udtryk for en markant forenkling. Vi prøvede at tælle antallet af ord, der blev brugt i lovforslaget og sammenholdt det med antallet i de gamle regler. Resultatet var, at lovforslaget kun indeholdt ca. ¼ af det antal ord, der var anvendt i de gamle regler, uden at der blev ændret på den gældende retstilstand.

### Undervisning på kurser for kirkegårds- og krematoriefolk

I de 15 år, hvor jeg var kontorchef med ansvaret for kirkegårdsområdet og i øvrigt også i mine år som kommitteret, har jeg haft fornøjelsen af at undervise på et utal af kurser for kirkegårds- og krematoriefolk. Mødet med disse mange mennesker, som arbejder med problemerne i dagligdagen, har haft stor betydning for min indsigt i og forståelse for kirkegårdenes forhold. Kirkegårdsområdet egner sig ikke til kun at blive administreret fra et skrivebord i Frederiksholms Kanal. Det er vigtigt også at kende forholdene i marken.

### Nye miljøkrav for krematorierne

Også i de senere år har jeg beskæftiget mig med større arbejdsopgaver, der vedrører kirkegårde og krematorier. Sidstnævnte har gennem alle årene under Kirkeministeriet stort set passet sig selv uden central indblanding. Ministeriet har godkendt oprettelse og nedlæggelse af krematorier samt større ombygninger, og det er i det væsentlige sket uden de store sværds slag. Men i begyndelsen af 2006 fastsatte Miljøstyrelsen nogle nye krav om, at alle krematorier inden 2009 skulle forsynes med et filter til rensning af røgen for bl.a. kviksløv. Hos DKL fik ministeriet oplyst, at de samlede udgifter hertil kunne forventes at løbe op i 140 mio. kr. ekskl. moms. Med udsigt til, at disse store udgifter skulle kirkeskattefinansieres, blev det besluttet, at nedsætte en arbejdsgruppe, der skulle foretage en grundig analyse af krematoriekapaciteten og det eksisterende takstniveau. Jeg blev formand for gruppen, hvor også FDK og DKL var repræsenteret. I slutningen af 2006 forelå arbejdsgrup-

pens rapport, der bl.a. konstaterede, at der var en overkapacitet af ovne på knapt 30 pct., og at der ikke noget sted var fastsat takster, der dækkede de fulde omkostninger. Et flertal i arbejdsgruppen foreslog, at der blev rettet op på disse forhold. Siden er der frivilligt lukket 4 krematorier, ligesom 8 eksisterende krematorier på Sjælland og Lolland – Falster nedlægges i løbet af 2013 og afløses af et stort fælleskrematorium i Ringsted, der vil blive drevet som et interessentskab. På takstområdet er det nu bestemt, at krematorietakster skal fastsættes med udgangspunkt i en beregning af omkostningerne til drift, løn og kapital. For folkekirkemedlemmer kan der gives rabat.

### Beregning af kirkegårdstakster

I foråret 2007 blev jeg formand for en arbejdsgruppe, der i tilknytning til udvalget om folkekirkens lokale økonomi skulle se særskilt på kirkegårdenes økonomi. Arbejdsgruppens rapport og forslag blev indarbejdet i udvalgets endelige betænkning – den grønne, nr. 1491 af august 2007. Arbejdsgruppens forslag er i dag stort set ført ud i livet gennem lovgivning og administrative forskrifter, bl.a. cirkulære og vejledning af 1/9 2009 om beregning af kirkegårdstakster. Som de fleste bekendt betyder reglerne, at der på samtlige kirkegårde skal foretages en beregning af omkostningerne ved 1) erhvervelse og fornyelse af brugsret til gravsteder, 2) gravning og tilkastning af grave samt 3) ren- og vedligeholdelse af gravsteder. Beregningen skal danne grundlag for provstiuudvalgets taksfastsættelse, og her kan der ligeledes gives rabat til folkekirkemedlemmer på taksterne for ydelserne nævnt under 1) og 2). Som bekendt tog FDK initiativ til at afholde en række informationsmøder rundt om i landet, hvor reglerne blev grundigt gennemgået. På de samme møder blev også materialet om Driftsstyring på kirkegårde gennemgået. Det var blevet til i et samarbejde mellem FDK og Kirkeministeriet og udført mod betaling af Skov & Landskab under Københavns Universitet.

### Mange gode oplevelser

Dette var et lille udpluk af mine mange opgaver på kirkegårds- og krematorieområdet under min ansættelse i Kirkeministeriet. Sluttelig vil jeg sige tak for gode oplevelser i mange forskellige sammenhænge til de mange kirkegårdsfolk, som jeg gennem årene har haft kontakt med. Jeg har altid følt mig godt tilpas i jeres selskab. ■

# ET LET DREJ

af Jørn Skov, tonder-kirkegaard@mail.tele.dk

I gennem flere år har mine medarbejdere klaget over, at det er svært at dreje vekselladet på vores Stama Multitruck, som fuldt læsset vejer mellem 800 og 1000 kg. Det er et problem, som GMR maskiner ikke har nogen løsning på.

I vinter fik jeg derfor en lokal maskinhandler til at løse opgaven. Som det fremgår af billederne blev der placeret en dobbeltvirkende oliecylinder på venstre side af multitrucken. For at få olie til den, er der monteret en elektrisk omskifter ventil på løftcylinderen. Betjeningen af ventilen er placeret sammen med de øvrige betjeningsknapper på instrumentpanelet. Det betyder også, at den er sikker at anvende, da kun en af de to cylindre kan anvendes af gangen.

Den eneste begrænsning som løsningen medfører, er at vekselladet fremover kun kan anvendes til aflæsning til venstre for multitrucken. I den daglige anvendelse af multitrucken, medfører dette ikke nogen problemer.

Med dette tiltag er det lykkedes at lette medarbejdernes daglige arbejde, til deres fulde tilfredshed. ■



# LEDEREN SOM KONFLIKTLØSER OG FORHANDLER



af Marie Vedel-Rieper, mvr@koldingkirkegaarde.dk  
Kirkegårdsleder, Kolding Kirkegårde

**Kurset henvender sig til os ledere - unge som ældre – for vi bør alle øve os på vores lederrolle som konfliktløser og forhandler. Vi har fået behov for at praktisere denne funktion oftere i hverdagen end det tidligere er sket – dette er min påstand - og indgang til denne artikel, der er en opfordring til at komme godt i gang!**

Kurset handler om kommunikation og samarbejde, herunder hvordan defineres og håndteres konflikter:

- Konflikter mellem medarbejdere med lederen som mægler
- Konflikter mellem leder og medarbejder
- Konflikter ved forhandling

Målet med kurset er at sætte fokus på lederens egen rolle ved konflikter. Hvilket er et vigtigt omdrejningspunkt for at kunne fungere som konfliktløser og forhandler.

## KONFLIKTTRAPPEN



Bevidsthed om konflikttrappen skal være med til at holde fokus på hvor i konflikten sagen befinder sig.



**Konflikttrappen**

Bevidsthed om konflikttrappen skal være med til at holde fokus på hvor i konflikten sagen befinder sig. Lederens opgave er at nedtrappe konflikten.

Vi skal være tidligt ude og reagere på misstemninger – ikke over reagere – men tjekke om der er noget om snakken, når vi fornemmer eller hører om misstemninger - og i så fald skal vi tage en samtale med de involverede parter. Vi skal hjælpe parterne med at præcisere hvad konflikten handler om - så konflikten bliver så konkret som muligt, uden at den bliver personlig.

**Konflikten skal ses fra 3 positioner**

God kommunikation betinger at vi kan se en sag fra 3 positioner:

1. position – se konflikten ud fra eget synspunkt
2. position – se konflikten fra modpartens synspunkt
3. position – se konflikten ude fra i helikopterperspektiv; det vil sige den neutrale position

Konflikter bunder i forskellighed og det handler om at blive kloge på sig selv.

Denne forståelse er reelt fundamentet for god kommunikation.

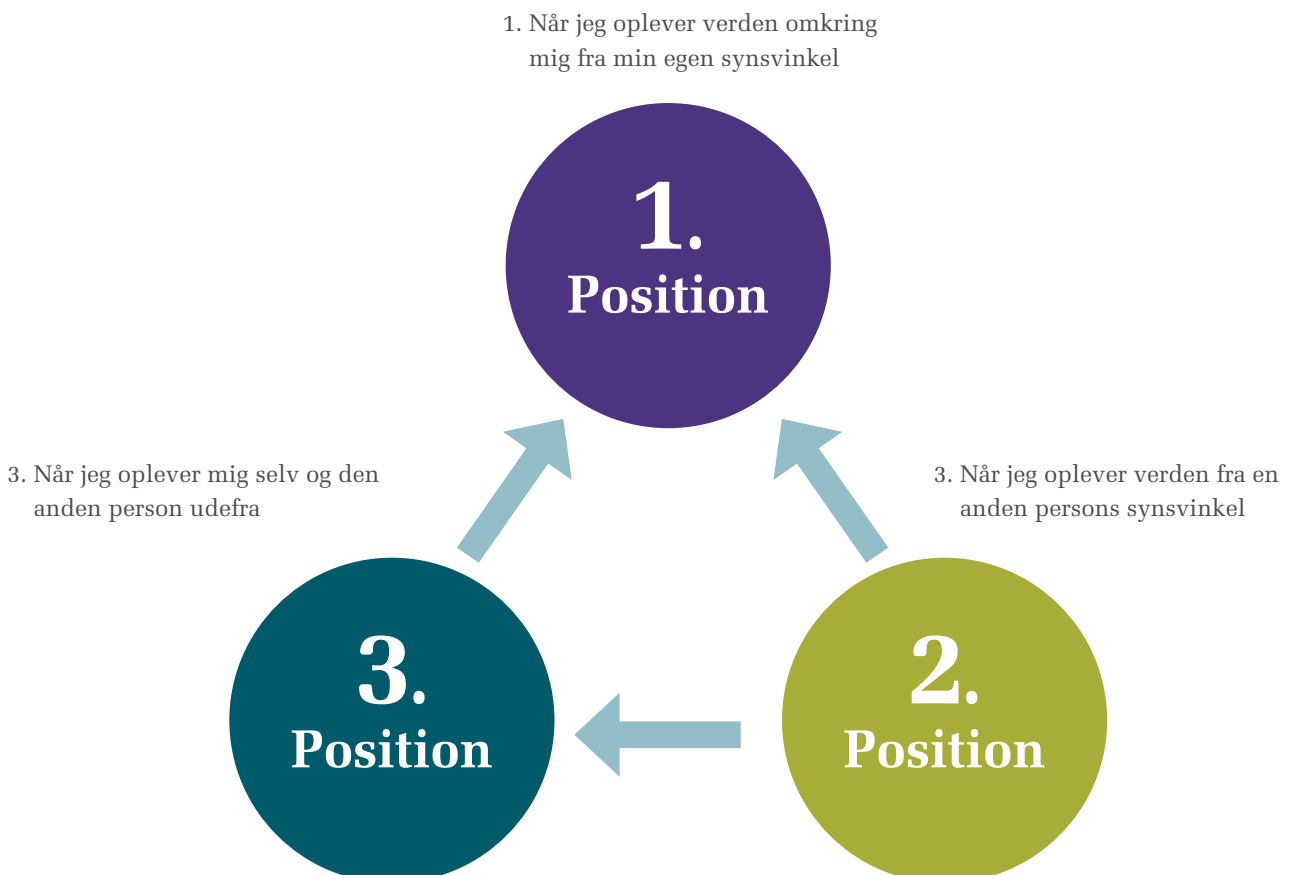
Lederen bør træne sig selv i at kunne flytte sig i en konflikt mellem de 3 positioner for bedre at kunne belyse, analysere og håndtere en konflikt.

En konflikt kan se helt anderledes ud set udefra - det kan ligne en banalitet – men det følelsesmæssige engagement i 1. og 2. position kan hindre en person i at kunne tænke nye og konstruktive tanker.

Lederens opgave er at være velforberedt i en proces som denne og kunne stille de hjælpende spørgsmål, der gør det tydeligt for sig selv og medarbejder at kunne se og forstå hvordan egen adfærd og andres adfærd spiller ind i en konflikt.

---

## DE 3 OPFATTELSESPOSITIONER



God kommunikation betinger at vi kan se en sag fra 3 positioner

---

### Lederen skal gennemføre en fælles adfærdsændring

Det er tillige lederens opgave at hjælpe med at gennemføre den fælles adfærdsændring, som måtte være nødvendig, for at parterne i en konflikt i fællesskab kan flytte sig fra en uønsket tilstand til en ønsket tilstand af samarbejde og kommunikation på arbejdspladsen.

Det er vigtigt at lederen sikrer, at der bliver sat ord på - hvad skal ændres for at komme fra den nuværende tilstand til den ønskede tilstand på arbejdspladsen? Hvilke forventninger og krav stiller det til indsatsen for de involverede parter?

Lederens synlige involvering og konkrete krav, i den aktuelle situation og til den videre proces, skal ske med parterne - ud fra målet om en fælles handlingsplan, en fælles positiv indsats.

Fra lederens side skal der være konsekvens bag ordene og den enkelte medarbejder skal forstå, at der stilles krav om, at medarbejderen udviser vilje til at lægge stridigheder bag sig og udvise respekt for forskelligheder og efterleve virksomhedens krav til god kommunikation og samarbejde.

### Konflikter mellem medarbejdere med lederen som mægler

Lederen bør hurtigt bringe medarbejderne/parterne sammen og sikre sig, at parterne sammen hjælpes med at finde en løsning. Der tages afsæt i den ovenfor beskrevne proces.

At kunne lytte er en vigtig egenskab som leder – men pas på – for ofte lytter vi på en forkert måde!

En misforståelse opstår let i tillidsforholdet mellem leder og medarbejder.

Når vi lytter og spørger ind til medarbejderens egen opfattelse af en konflikt er det vigtigt, at vi kan gøre dette uden at signalere enighed. Det kan i værste fald blot gøre en konflikt - medarbejdere imellem – værre; hvis nogle skulle have fået indtryk af, at lederen har taget parti. Lederen har rollen som mægler!

### Konflikter mellem leder og medarbejder

På spørgsmålet om hvad er god ledelse – er svaret ofte, som medarbejder ved jeg hvad der forventes af mig. Lederen skal således tage initiativ til en snak med medarbejderen, når lederen ser behov for ændringer i samarbejdet og kommunikationen – så det bliver tydeligt for medarbejderen, at der er forventninger til en ændret adfærd. Uanset samtalen grad af uoverensstemmelse er det vigtigt at lederen er velforberejet til samtalen og klart og tydeligt kan sætte mål for samtalen med medarbejderen og gøre sagen konkret. En samtale skal ses som en hjælp til at fremme godt samarbejde og undgå misstemninger m.m. Lederen skal styre samtalen med respekt; også for medarbejderens rolle og position i konflikten. Der tages afsæt i den ovenfor beskrevne proces.



FDK's lederkursus, modul 3, blev afholdt d. 12. – 13. oktober 2011, med Anni Kirk og Jan Vælds som undervisere.

### MBTI profil: De fire dimensioner

Kursusdeltagerne har som optakt til kursusforløbet gennemført en MBTI spørgeskemaundersøgelse, der giver hver leder en MBTI profil og dermed kendskab til egne præferencer. Der er 16 forskellige personlighedstyper. Med kendskab til egen profil kan den enkelte leder bevidst udvikle egne kompetencer. Ydermere kan lederen bevidst arbejde på at fremme forståelsen, respekten for andre personligheder og lettere gå i dialog – hvilket er afgørende for resultatet.

### Definition af forhandlinger

Der skal være fokus på udbyttet af en forhandling: Der skelnes mellem optimale aftaler, stabile relationer og forhandlingsprocessens effektivitet.

Enhver forhandling går ud på at finde ud af, hvad der er de bagvedliggende interesser for parterne, idet det øger muligheden for at opnå win-win situationer, hvor der søges efter løsningsmuligheder, der tilfredsstiller de fælles interesser mest muligt.

I forhandlingsprocessen handler det om at kunne adskille diskussionen af interesser i forhold til diskussionen af løsninger. Hvis processen bliver vanskelig i forsøget på at finde en løsning, bør parterne under forhandlingen vende tilbage for at få afdækket hinandens interesser.

En god forhandler forstår at forbedre sig godt og lære kunsten at bevæge sig mellem de tidligere 3 omtalte positioner og se hvordan forhandlingen ser ud fra egen position, modpartens og set fra helikopterperspektivet. Ydermere skal lederen ved forhandling være afklaret med sit BATNA, det vil sige hvad gør lederen, hvis ikke der kan opnås en løsning, hvad er det bedste alternativ til den forhandlede løsning.

### Et godt kursus

Afslutningsvis skal der lyde en ros til FDK for aftalerne omkring kursusmodulets indhold og karakter. Under kyndig ledelse af konsulent og coach Anni Kirk, blev undervisningen gennemført dag 1 og suppleret dag 2 af underviser konsulent og coach Jan Vælds. ■

## 7.000 VARER - 1 LEVERANDØR



# Dan-Sand

DSN A/S - TLF: 96 56 41 00 - E-MAIL: INFO@DANSAND.COM - WWW.DANSAND.COM

## Hansen & Kiilsholm



Når man klipper græs med Walker Mower opnår man et klipperesultat nær det perfekte. Desuden kan du reducere din klippetid med ca. halvdelen i forhold til en almindelig havetraktor. Bygget til professionelt brug.



### Kontakt os for en uforpligtende demonstration.

Det er ikke til at tro på før man har oplevet det. Derfor tilbyder vi demonstration af Walker Mowers, så du kan opleve hvordan en Walker Mower arbejder: hurtigt og perfekt med eller uden opsamler. Robust, driftssikker og gennemprøvet konstruktion.



### Walker forhandles hos:

**Leo Rosendal a/s**  
Røllikevej 17 - 9310 Vodskov - Tlf. 98293222  
**HN Maskiner**  
Ballerumvej 104, Brønd - 7700 Thisted - Tlf. 96170555  
**Kolding Have og Park Maskiner ApS**  
Merkurvej 27c - 6000 Kolding - Tlf. 75568566  
**Sønderborg Skov-Park & Have ApS**  
Grundtvigs Alle 178 - 6400 Sønderborg - Tlf. 74434050  
**Hansen & Kiilsholm**  
Skibhusvej 51 - 5000 Odense C - 66117532  
**Elite Service**  
Sortevej 25 - 8543 Hornslet - Tlf. 86156302  
**Sivertsen a/s**  
Høgevej 7 - 3400 Hillerød - Tlf. 48240411

Ring 20237532 hvis du ikke kan finde en forhandler i dit område. Så kommer vi til dig og laver en uforpligtende demonstration.

Skibhusvej 51 • 5100 Odense C • 66 11 75 32  
www.hansen-kiilsholm.dk - mbh@hansen-kiilsholm.dk

# ONDT I SAMARBEJDET



af Lene Halkjær Jensen,  
lene.bladet@mail.dk

## Beskyldninger, sygemeldinger, stress og trusler om skriftlige advarsler svirrer i luften. Samarbejdet fungerer ikke som det skal og det psykiske arbejdsmiljø er elendigt.

På overfladen er det egentlig okay: Kirkegården er velplejet og meget af tiden fungerer tingene da også. Arbejdet bliver udført med en vilje til, at det bare skal være i orden; hver især føler et stort ansvar for, at det samlede resultat er en velholdt kirkegård. Men spændingerne lurer lige under overfladen og der skal ikke meget til, før konflikterne bryder ud i lys lue.

### En arbejdsplads med mange konflikter

I det daglige fungerer det på den måde at medarbejderne og jeg aftaler hvad der skal laves. Hvordan og - til en vis grad - i hvilken rækkefølge, opgaverne skal udføres, tilrettelægger medarbejderne selv.

Selvom medarbejderne godt kan lide hinanden og respekterer hinandens faglige kompetencer, opstår der alligevel hyppige diskussioner om detaljer ved arbejdets udførelse. De mange diskussioner og interne uenigheder er opslidende og det, der på overfladen virker som en hyggelig og velfungerende arbejdsplads, er i virkeligheden en arbejdsplads med mange konflikter og et sygdomsfremkaldende arbejdsmiljø. En mulig løsning på problemerne, kunne måske have været en langt mere diktatorisk ledelse; en indskrænkning af medarbejdernes frihed til selv at tilrettelægge arbejdet. Det er dog ikke en lederstil, jeg har lyst til at praktisere: Jeg synes selv den er utilfredsstillende at arbejde under; især på en arbejdsplads med mange rutineprægede opgaver. Vi drøfter mulige løsninger - også lederstilen - men når ikke frem til noget, der permanent kan løse problemerne; løsningerne har mere karakter af "brandslukning" og de hyppige konflikter fortsætter...

### Hjælp udefra

Situationen er ikke holdbar og efter en af de mange konflikter, henvender medarbejderne sig direkte til menighedsrådet for at få en løsning på problemet.

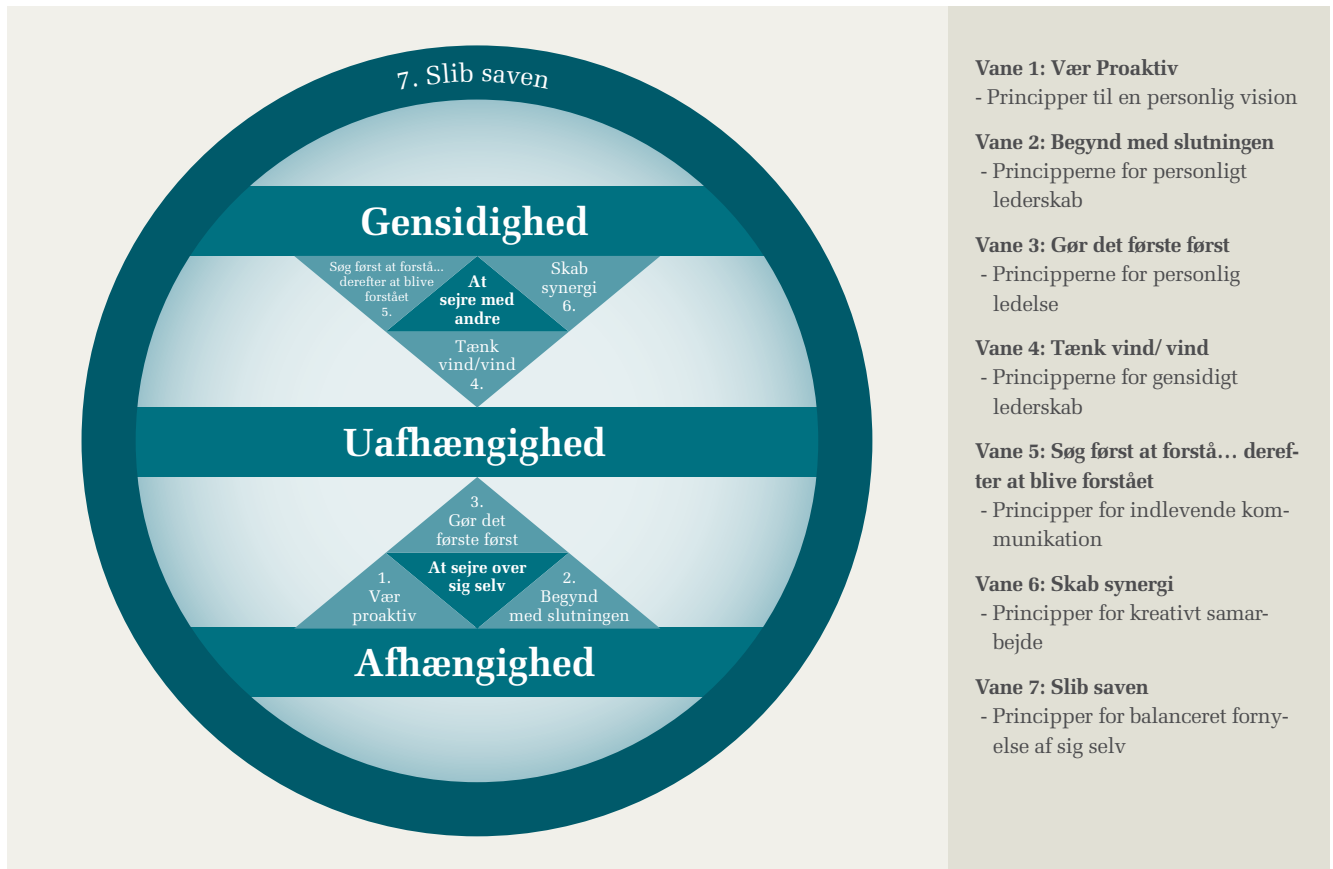
Menighedsrådet gør hvad de kan; hyrer en arbejdsmarkedspsykolog, der skal give medarbejdere og leder redskaberne til at få samarbejdet på ret kurs. Det er dog ikke nok - og en af medarbejderne melder sig syg pga. stress. Tilbage står en flok medarbejdere med noget at tænke over og en leder med ondt i samvittigheden og en følelse af, ikke at være god nok til jobbet.

Efter nogle måneder vender den sygemeldte medarbejder gradvis tilbage til arbejdet. Vi taler om tingene, tager hensyn til den stadig delvist sygemeldte og på overfladen er det egentlig okay: Kirkegården er velplejet og meget af tiden fungerer tingene da også...

### Situationen er uafklaret

Men de grundlæggende årsager til, at det psykiske arbejdsmiljø ikke er godt, er der stadig og lurer lige under overfladen. For hvad er det, der er problemet... Det er svært at pege på en enkeltstående faktor, der skulle være årsagen. Forudsætningerne for at have en god arbejdsplads er jo egentlig til stede: En lille flok fagligt dygtige og engagerede medarbejdere og en leder, der ikke er led nok til at få skylden. Ej heller et menighedsråd, der intervenserer så meget, at de kan få skylden for det dårlige klima. Alle kender til principperne for et godt samarbejde qua kurset med arbejdsmarkedspsykologen og jeg selv - lederen - har deltaget i FDK's lederkurser. Vi holder jævnligt møder, hvor samarbejdet er i fokus. Alligevel er det svært at få teorierne til at fungere i praksis: Vi kan ikke rigtig komme videre med at finde og bearbejde årsagen til det dårlige arbejdsmiljø, men alle er enige om, at det ikke er "godt nok".

## 7 gode vaner af Stephen R. Covey



De 7 gode vaner blev det fælles udgangspunkt, der var nødvendigt for at forstå - og håndtere - konflikterne på arbejdspladsen

### 7 gode vaner

Løsningen kommer fra den stressramte medarbejder: I processen med at håndtere sin stress og komme ovenpå igen, havde han bl.a. læst bogen ”7 gode vaner” af Stephen R. Covey. Den havde givet ham nogle nyttige redskaber og han refererer ofte fra den. Selvom nogle af medarbejderne er lidt skeptiske, accepterer alle, at vi prøver at bruge ”7 gode vaner” som udgangspunkt for de fremtidige møder og alle lover at give projektet en chance.

Der bliver indkøbt et eksemplar af ”7 gode vaner” til alle medarbejdere og læsningen af den bliver sat i system: Der aftales et møde en gang om ugen og alle får ”lektier” for til mødet – man skal læse et antal sider i bogen. Ud over at læse de aftalte sider, skal hver enkelt fortælle om en episode, der har en relation til de teorier, de har læst om. Det kan være en episode fra arbejdspladsen eller fra privatlivet. Eksemplerne og teorierne bliver diskuteret. Interessen vokser og teorierne bliver afprøvet i praksis. Effekten er positiv: Klimaet på arbejdspladsen forbedres og alle er meget opmærksomme på det psykiske arbejdsmiljø. Det

viser sig endda, at teorierne – omsat til praksis – kan være gavnlige i forholdet til både børn og ægtefæller.

### Vaner skal ændres

Men som bogens titel - ”7 gode vaner”- antyder, er det er vaner, man skal ændre, og det er svært. Mange ting er dog blevet meget bedre: F.eks. kan en unødvendig diskussion nu bremses med ordene ”Husk lige hvad der står i bogen”. Det virker, fordi alle nu har de samme forudsætninger for at forstå meningen og man prøver i stedet at sætte sig ind i, hvad modparten egentlig mener – og hvad personens forudsætning er.

Men selv med de fælles forudsætninger for et godt samarbejde, bliver en bemærkning som ”Har du glemmt, hvad der står i bogen” efterhånden mere hyppig. Fokus er ligesom forsvundet lidt. Så for ikke at glemme de ”7 gode vaner”, tager vi bogen forfra en gang til...

### 7 gode vaner bliver til - vaner

Da bogen er gået igennem for anden gang, er alle ved at

**En medarbejders kommentar**

”Jeg har lært at jeg ikke altid har ret. Tænke over hvordan jeg bedre kan argumentere uden at være for hård ved andre. Have mere tålmodighed med andre, acceptere at andre ikke nødvendigvis er så langt fremme i planlægningen af arbejdet som jeg. Større forståelse for vores forskelligheder; se det som en fordel at andre ikke tænker som jeg. Føler en større forståelse for at jeg ikke ønsker at bestemme, men bare har mange ideer. Føler at vi er blevet gode til at lytte (forstå) når andre argumenterer, i stedet for kun at holde fast i sin egen mening.

Vi spiller som et fodboldhold (Barcelona) og vinder hver gang på den fede måde.

Mine kolleger er blevet mine private psykologer i forhold til private problemer”.

være godt trætte af møder, arbejdsmiljø og gode vaner. Fokus forsvinder lidt igen, men det er som om, at de ”7 gode vaner” er blevet til netop – vaner. Uden at der tales så meget om det, bliver principperne i de ”7 gode vaner” brugt og stemningen på arbejdspladsen er efterhånden blevet en helt anden. Dynamikken blandt medarbejderne har ændret sig, og der er blevet plads til dem, der før holdt sig i baggrunden. Der er opstået en helt anden respekt for de enkelte personers forskellighed: Den bliver anerkendt, accepteret og udnyttet i tilrettelæggelsen af de daglige opgaver og der går næsten sport i at finde en fælles løsning.

Det er nu 3 år siden, at den anden gennemlæsning af ”7 gode vaner” blev afsluttet. Siden har der ikke været den samme koncentrerede indsats for at styrke det psykiske arbejdsmiljø. Indtil nu har det været nok at ”Slibe saven”, som den 7. vane hedder. Det betyder i praksis at man konstant holder fokus på at praktisere de 6 andre vaner og at man husker at sætte tid af til at foretage sig noget, der tilfører én mental energi og overskud; som f.eks. at dyrke motion eller slappe af med en god bog.

**Ansvar, tid og fælles indsats**

Der er nok flere grunde til, at resultatet er blevet så positivt. Alle var fra starten indstillet på, at der skulle gøres noget ved arbejdsmiljøet. Ingen havde lyst til at forlade arbejdspladsen og alle havde noget at miste (*Og det er jo alligevel mest de andre, der er skyld i alle problemerne - og derfor skal ændre på noget - Så det er OK at vi prøver...*) Og det er måske netop det med ”skyld”, der er essensen i den proces vi har været igennem: Gennem de mange møder, hvor de 7 gode vaner diskuteres, flytter fokus fra ”skyld” til ”ansvar”. Når man tager udgangspunkt i, hvad man selv er ansvarlig for – i stedet for at bruge sin energi

på, hvad andre er skyld i – har man langt bedre forudsætninger for, at påvirke tingene i en positiv retning og opnå et positivt samarbejde. Når alle på arbejdspladsen øver sig i at tænke sådan, er effekten helt forrygende.

En anden vigtig ting er tid: Det tager lang tid og en aktiv indsats, at ændre tankegange og reaktionsmønstre. Som før nævnt, må de ”7 gode vaner” læses og diskuteres 2 gange og hele processen har taget et par år – med ugentlige møder. Et kursus i samarbejde af få dages varighed er ikke nok, hvis det ikke følges op med en målrettet indsats over længere tid.

Den fælles indsats er også en væsentlig faktor. Det er fint at lederen kommer på kursus i samarbejde, men det giver jo ikke nødvendigvis medarbejderne de samme redskaber til at håndtere eller afværge de konflikter, der kan opstå internt i medarbejdergruppen eller med lederen. Den fælles indsats medfører også et fælles ansvar og en fælles bevidsthed om hvad vi vælger at gøre, for at opnå et godt arbejdsmiljø og fastholde det.

**Et godt arbejdsmiljø**

Konklusionen må nok være, at det er kombinationen af et fælles udgangspunkt (de 7 gode vaner), fokus over lang tid og den fælles indsats, der har virket i vores tilfælde. Resultatet er blevet en super god arbejdsplads, hvor den investerede tid er betalt tilbage på mange måder. Besparelser i personale og driftsmidler bliver vendt til en udfordring; ”det kan alligevel ikke ændres – så vi kan lige så godt få det bedste ud af den aktuelle situation”. Humoren er vendt tilbage og samarbejdet foregår med en gensidig tillid og respekt. Det er blevet en arbejdsplads, der kan tåle at der bliver kradset i overfladen ☺ ■

**En medarbejders kommentar**

”På det tidspunkt var jeg den sidst ankomne på kirkegården - og nok lidt konfliktsky. Jeg kunne godt fornemme at der var en ”pissekonkurrence” i gang mellem nogle af de andre, men valgte at holde mig udenfor den konflikt; jeg havde ikke lyst til at ”vælge side”.

Da vi gik i gang med bogen ”7 gode vaner”, accepterede jeg det for arbejdspladsens skyld og for at beholde min kollega, som stadig var delvist sygemeldt. Det jeg har fået ud af det er, at jeg er kommet mere på banen og er blevet bedre til at sige min mening. I det daglige er jeg ikke bange for at tage styringen og oplever at de andre træder lidt tilbage.

Jeg er mere positiv og reagerer anderledes på, at andre er sure – tænker at de nok bare har en dårlig dag. Jeg bruger ikke krudt på at ændre noget, der alligevel ligger uden for min indflydelse”.

# Norcar DK

tlf. 9621 9020

Den perfekte hjælper på kirkegården:

## Norcar 755



- Knækstyret
- Har ekstremt snæver venderadius
- Konstrueret med henblik på ergonomi og sikkerhed
- Alle funktioner styres fra et joystick
- Minimal belastning af underlaget
- Smidig i trange omgivelser
- 4-hjulstrukket
- 20 hK Kubota dieselmotor
- Lav egenvægt
- Stort redskabs program, bla. Løvsuger - Gangriver - Gravsstenstang m.m.



**norcar**

Læs mere på [www.norcar.com](http://www.norcar.com)

Ring for nærmere info eller demo af maskinen.

# BRANDSOFT

Komplette IT-løsninger  
til kirker og kirkegårde



[www.brandsoft.dk](http://www.brandsoft.dk)

Industrivej Syd 13 C · 7400 Herning · Tlf. 9928 3565

# Grillo®



## FD 1100

Nyeste model med nyt sugesystem for optimal opsamling af græs og løv. 900 l beholder med højtip. Minimal venderadius.



## FD 220/280

To modeller af frontmonterede klippere med opsamler til mindre og mellemstore arealer, hvor god opsamlingssevne og smidighed er et krav.



## Bee Fly

Effektiv og særdeles manøvredegtig maskine for opsamling af græs og løv. Fås i flere variationer og størrelser.



## FX 20 Zero Turning

Nyeste frontmonterede Zero Turning klipper. Hurtigt skift fra bioklip til bagudkast.

**KIBA**  
PARKMASKINER

Skolevej 30 · Drastrup  
8960 Randers SØ  
Tlf. 70 25 00 20 · Fax 70 25 00 30  
[www.kiba.dk](http://www.kiba.dk) · [info@kiba.dk](mailto:info@kiba.dk)



Til store og små kirker -  
smalle gange og skarpe hjørner



Knækstyrede CATMAN  
handytransporter  
runder alle hjørner.

Hydrostatisk drift -

Servostyring -

Brede kun 80 cm -

Drejemed med hydraulisk  
tip.

Praktisk skifteladssystem  
for jordkasser, løvsuger,  
løvcontainer eller andre  
redskaber.

Løvsugere

mobile - ladmonterede -  
bugserede - som skiftelad  
container med hurtig tip-  
tømning - for traktordrift  
nemt omskift fra sugestuds  
til slange.



Alle CATMAN løvsugere har knive til effektiv findeling

Fabrikation: CATMAN - J.N.Jensen & Sønner ApS  
6534 Agerskov - Tel. 74833108 - [www.catman.dk](http://www.catman.dk)

# UDVIKLINGSPLAN FOR NYBORG KIRKEGÅRDE



Af Anders Beck Larsen, anders@nyborg-kirkegaarde.dk  
Kirkegårdsleder, Nyborg Kirkegårde



Udviklingsplanen indeholder et budget, hvor der er lavet et overslag for de enkelte opgaver. Foto: Anders Beck Larsen.



En smuk gammel allé på Nyborg Kirkegård. Foto: Anders Beck Larsen.

**Det kan kun anbefales at gå i gang med en udviklingsplan, hvis den ikke allerede er lavet. Det har været udviklende for mig selv, og det har givet en større fællesskabsfølelse både opad og nedad i organisationen.**

## Baggrund

Nyborg Kirkegårde består af to kirkegårde – Nyborg Kirkegård og Nyborg Assistenskirkegård. Nyborg Kirkegård blev taget i brug for ca. 200 år siden og er udvidet af flere gange. Nyborg Assistenskirkegård blev taget i brug for godt 80 år siden. På det tidspunkt var det meget påkrævet med endnu en kirkegård, da der kun var få ledige gravpladser på Nyborg Kirkegård. Nu er situationen en noget anden. Andelen af kistebegravelser har de senere år ligget på ca. 10 %, og ca. 65 % af de urnebegravede har ønsket at komme i anonym fællesgrav eller i plæne med eller uden plade. Kun ca. 5 % har ønsket at blive begravet på Nyborg Assistenskirkegård. Det har – som på mange andre kirkegårde – medført, at der på kirkegårdene er rigtig

mange tomme gravsteder. De tomme gravsteder er nogenlunde jævnt fordelt på den enkelte kirkegård. Det ændrede begravelsesmønster har efterladt kirkegårdene i et diffust mønster af spredte gravsteder, hvilket både er funktionelt og æstetisk problematisk, ligesom det er uhensigtsmæssigt rent driftsøkonomisk. På kirkegården har vi et ønske om at udbyde nye typer af gravsteder. Det fordrer, at den tomme plads samles, så vi kan skabe nogle nye gravrum. I eftersommeren 2010 besluttede kirkegårdsudvalget, at der skulle udarbejdes en udviklingsplan for Nyborg Kirkegårde.

## Arbejdets organisering

Der blev nedsat en arbejdsgruppe med 3 medlemmer fra kirkegårdsudvalget, en medarbejderrepræsentant og undertegnede. Vi mødtes 7 gange i løbet af vinteren, hvor vi arbejdede os frem mod det endelige resultat. Undervejs havde jeg 3 besøg af landskabsarkitekt Charlotte Skibsted mdl. maa. Vi gennemgik kirkegårdene, drøftede struktu-





Indgangsparti til Nyborg Assistenskirkegård. Foto: Anders Beck Larsen.



Kistegravsteder på Assistenskirkegården, hvor der er mange nedlagte gravsteder.

rer og plantevalg. Disse besøg var meget inspirerende og havde en væsentlig indflydelse på den endelige plan. Udviklingsplanen tager udgangspunkt i kirkegårdens nuværende indretning og en kortlægning af de bevaringsværdige elementer. Udviklingsplanen blev konkretiseret i et skrift, der både i tekst og håndlavede tegninger beskriver målet. Udviklingsplanen indeholder en vision for kirkegårdene år 2050. Det er med til at give et billede af målet.

Udviklingsplanen blev godkendt i kirkegårdsudvalget, i menighedsrådet og i provstiudvalget. Det sidste skete i juni i år, og dermed tog det ca. et år fra vi startede til den sidste godkendelse var i hus.

#### **Vision for Nyborg Kirkegårde år 2050**

Den fælles overordnede vision er beskrevet som: "Nyborg kirkegårde indgår i bybilledet som to attraktive byparker, med en spændende udformning og beplantning, der giver byens borgere lyst til at bruge kirkegårdene som oaser, hvor der er mulighed for at trække sig tilbage – nyde de smukke rum – finde fred til fordybelse. Kirkegårdene vil tiltrække besøgende på grund af deres historiske, kulturelle og landskabelige særkende, og medvirke til at gøre Nyborg til et interessant besøgsmaal. Kirkegårdene fremtræder forskelligt. På Nyborg Kirkegård er der forholdsvis mange gravsteder, og kirkegården har et udtryk af en stor have med mange rum. På Nyborg Assistenskirkegård er der forholdsvis langt mellem gravstederne, og kirkegården fremtræder som en stor park med store rum og dominerende beplantninger". Visionen er udbygget med en mere detaljeret vision for de enkelte kirkegårde.

#### **Reguleringsplan**

Med en udviklingsplan sker der også en regulering af kirkegården, idet det er bestemt, hvor der kan foretages kistebegravelser, og hvor der på sigt skal udvikles afdelinger med urnegravsteder. Dermed skal der tages stilling til i hvor høj grad fællesskabets interesser skal dominere over de enkelte gravstedsejeres interesser. Det blev besluttet, at der i videst muligt omfang skal tages hensyn til den enkelte gravstedsejer. Det betyder, at der ikke kan foretages nysalg i strid med planen, men der kan godt foretages forlængelse af gravsteder, selv om de ligger et sted, der med tiden skal indrettes på en anden måde. Det giver planen en længere horisont. Derfor er visionen beskrevet i år 2050.

#### **Et arbejdsredskab**

Udviklingsplanen bruger vi som arbejdsredskab på flere planer. Planen indeholder et budget, hvor der er lavet et overslag for de enkelte opgaver. Overslaget omfatter både egne timer og indkøb af hjælpeydelse, materiel og planter. Opgaverne kan dermed lægges ind i budgettet, og opfølgningen gennemføres ved, at vi har oprettet et særskilt formål for indkøb relateret til udviklingsplanen. I vores timeregistrering registreres timer på anlæg/renovering af fællesarealer også særskilt.

Det er i udviklingsplanen bestemt, at opgaverne skal udføres af kirkegårdens medarbejdere. Det betyder, at de skal gennemføres i de perioder, hvor der ikke er så meget at gøre med den almindelige vedligeholdelse. Det giver en vis usikkerhed med hensyn til hvad der kan nås i vintermånederne. Modsat er det med til at sikre beskæftigelse



Det er i udviklingsplanen bestemt, at opgaverne skal udføres af kirkegårdens medarbejdere. Foto: Anders Beck Larsen.



Denne afdeling med urnegravsteder på Nyborg Kirkegård, er et forbillede for nogle af de nye anlæg.

for kirkegårdens medarbejdere hele året rundt. Det er også en væsentlig motivationsfaktor, at medarbejderne er med til at realisere planen.

Planen udstikker et mål for hvordan kirkegårdene skal se ud, og beskriver en række opgaver/projekter, som skal gennemføres for at nå derhen. Det er en stor fordel, at alle fra gartner til provstiuvalgets medlemmer ved hvad der

skal ske. Det fjerner en masse diskussion, og virker meget motiverende for alle medarbejdere, når målet står klart. Samtidig sikrer det en kontinuitet i arbejdet og de løbende beslutninger.

Det er indskrevet i planen, at den skal tages op til vurdering hvert fjerde år. Dermed tilstræbes det, at det bliver et dynamisk redskab. ■

## PRAKTISK Udstyr I PROFESSIONEL KVALITET

Felco – Löwe – ARS – Silky – Wolf Garten  
& meget andet udstyr til det grønne område

### AKTUELT

Gyllebo blodmel mod råvildtbid haves i 1 kg pakninger

Dansk Skovkontor A/S TLF 57 83 01 10  
www.dansk-skovkontor.dk

*Dansk Skovkontor A/S*

Grundlagt 1950

## Pro cut

Broch's Pro-cut kantfræser. Verdens nyhed i denne kategori.  
Den nemmeste og hurtigste måde at få en bred lige græskant.

**DATA:** Motor: 4,0 HK Honda  
Skærebredde: 8,0 cm.  
Skæredybde: 4,5cm.

Styr: Justerbar til begge sider.  
Bagaksel: Justerbar til begge sider.  
Ekstra udstyr: Lige kniv.



Ring for yderligere information eller demo.

Broch's Maskinhandel - Lars Larsensvej 4 - 7171 Uldum  
Tlf. 75 67 80 08 - [www.brochs.dk](http://www.brochs.dk)

# BOGANMELDELSE

# RISIKOTRÆER

af Poul Stahlschmidt, poulschmidt9@gmail.com  
Kirkegårdsleder, Skælskør Kirkegård

Med bogen "RISIKOTRÆER", skrevet af Iben Margrete Thomsen & Simon Skov, (Forlaget Grønt Miljø) er vi nu rigtig godt stillet, når vi som fagfolk skal håndtere træernes tilstand på vore kirkegårde.

Man bliver med det samme grebet af de flotte og meget afslørende fotografier. Man får endnu større lyst til at gennemgå træerne, og få et samlet overblik over træernes tilstand.

Med tjeklisten bagerst i bogen, samt alle fotografierne med gode eksempler på forskellige problemstillinger, har vi nu en brugervenlig håndbog, der er spændende at arbejde med.

Bogen har et klart budskab. Nemlig at forebygge skader på

træer. Forebygge ulykker, hvor svækkede træer vælter ved stormfald og forvolder skade.

Bogen fortjener megen ros, fordi den fokuserer på at træer er noget værdifuldt og levende. Træerne har stor betydning for vores klima og hele miljøet omkring os: Derfor skal vi værne om vores værdifulde træer og tage plejen af dem mere alvorligt.

Der skal en holdningsændring til ud fra parolen: Hvis ikke vi behandler vores træer ordentligt går det galt!

**Bogen koster kr. 437,50 kr. incl. moms og kan bestilles på forlaget Grønt Miljø. ■**

## Uddrag af bogens indhold:

Når man har ansvaret for træer, er det vigtigt at skabe et overblik: Udgangspunktet er at man først udfører en slagplan, og dermed indkredser arbejdet:

1. Kortlægning af træer med hensyn til træart og alder.
2. Prioritering af tilsyn
  - Trafikerede steder.
  - Ældste træer.

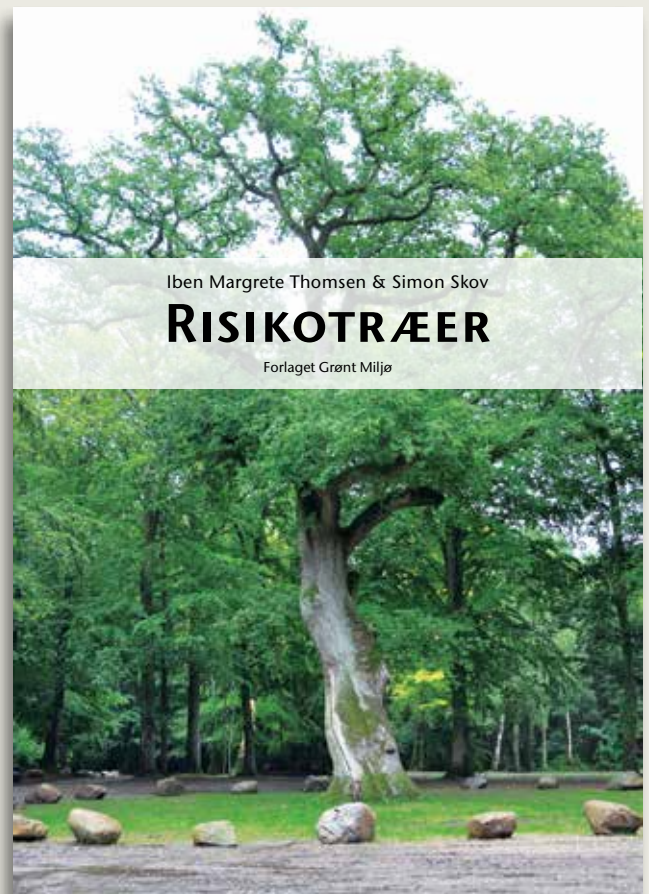
Det er vigtigt at starte godt og forebygge skaderne. Derfor:

1. Den rigtige plantning (Ikke for dybt).
2. Løbende tilsyn af opbinding m.v.
3. Forebyggelse af strukturproblemer i form af korrekt beskæring af unge træer, er et vigtigt, langsigtet tiltag i forvaltning af træer.

## "Praktisk vurdering af risikotræer"

I starten af 2012 udkommer en 'feltudgave' af bogen "Risikotræer". "Praktisk vurdering af risikotræer" er et hæfte på 22 sider, som med mange fotos og korte beskrivelser, giver et hurtigt overblik over de vigtigste vednedbrydende svampe og de andre faktorer, der kan medføre at et træ bliver et risikotræ.

Hæftet udkommer på forlaget Grønt Miljø og kommer til at koste ca. 50,- kr. + moms.



# DET FØRSTE ÅRS KREMATORIEDRIFT MED RØGGASRENSNING



af Jens Dejgaard Jensen,  
j dj@hvæjssel.eu



Naturgas kan bruges til meget – Det er energikilden i krematorierne i Silkeborg og Horsens. Her kan trætte vandrere varme vand til en kop kaffe over naturgasen i Focul Viu nær landsbyen Terca i Rumænien. Foto: Melania, GNU Free documentation License



På grunden i Ringsted, hvor det nye Fælleskrematorium skal ligge, er entreprenøren gået i gang med den første del af arbejdet. Foto: Steen Andersen.

## **Kirkegårdslederne fra Holstebro, Horsens og Silkeborg mødtes en formiddag. Der blev udvekslet erfaringer om drift og økonomi med de nye anlæg.**

### **Erfaringer med røggasrensning**

Generelt er der enighed om at 'børnesygdommene' er ved at være udbedret. Men der er også forskelle på de tre anlæg, som alle har Nederman (tidl. Dantherm) røggasrensningsanlæg. Holstebro og Silkeborg har MITAB ovne, Horsens har ombyggede ovne leveret af Ildvaco Engeneering.

Silkeborg og Horsens anvender naturgas, Holstebro har olie som energikilde. Og måske er det årsagen til at kanalerne i røggaskøleren skal renses hver 2. måned i Holstebro – Silkeborg har ikke problemet, Horsens vil undersøge om de har problemet – de oplever problemer med at holde undertrykket i ovnen.

2 af krematorierne har ca. halveret deres forbrug af aktiv kul, efter vellykkede forsøg i DKLs regi, samt efterfølgende kontrolmåling. Det sparer 20-25 kr. pr. kremering.

### Forskelligt energiforbrug

Horsens og Holstebro anvender henholdsvis 13 m<sup>3</sup> gas og 10 l olie (svarer til 11-12 m<sup>3</sup> gas), mens Silkeborg bruger noget mere, 19-20 m<sup>3</sup> pr. kremering. Holstebro har langt flest kremeringer, hvilket sænker energiforbruget pr. kremering. Silkeborg brændte i en periode for et nabokrematorium, det formindskede energiforbruget pr. kremering med en tredjedel med de længere arbejdsdage.

Men i Silkeborg skal der efterfølgende ses nærmere på hvorledes energiforbruget kan reduceres.

### Lukning i Struer og Vejle

Krematorielukningerne i de to byer har betydet markant flere brændinger i Holstebro. Horsens modtager mange kister fra Vejleområdet, men har afgivet nogle til Århus. Silkeborg har ca. uændret antal i forhold til 2010.

### Budget og omkostninger

Budgettet hvad angår lønninger har holdt så nogenlunde – men 'øvrige udgifter' har været sværere at overholde, bekræfter Holstebro og Silkeborg.

### Moms

Horsens og Silkeborg har fået godkendt sektoropdeling, således at momsgrundlaget for kirkegård og krema-

torium er uafhængige af hinanden. Holstebro har en ansøgning liggende ved SKAT om det samme, men har også planer i skuffen om at oprette et driftsselskab for krematoriet.

Alle tre krematorier har momspligtig salg af fjernvarme, som udgør 2-4 % af omsætningen. Det betyder på den anden side set at der kan hjemtages en lignende %-del af momsen for røggasrensningsanlægget (I Silkeborg vil f.eks. 3% hjemtaget moms betyde ca. 38.000 kr.).

### Samarbejde Holstebro-Horsens-Silkeborg

De tre krematorier er nærmeste naboer. Ved nedlukning i længere tid transporteres kisterne til naboerne. Det kan løses på flere måder. Dels kan de bedemænd, som ikke har væsentligt længere til naboen "omdirigeres". Flytning af kister kan også købes som en ydelse hos bedemænd. Holstebro overvejer at indrette deres bil – en lukket varevogn – til transport af to kister ad gangen, når krematoriet skal lukke ned i 3-4 uger pga. nyt murværk til ovnen. "For hvad skal jeg ellers sætte personalet til?" spørger Aksel. "Hvad med at sende en af dem til Silkeborg", foreslår Jens, "hvis vi skal kremere alle 35 ekstra kister om ugen, vil det være en velkommen hjælp". De tre krematorier opkræver et beløb pr. kremering, til betaling af kistetransporter, således at brugerne ikke pålægges ekstra udgifter ved lukninger.

Nøgletal	Horsens	Holstebro	Silkeborg
Antal kremeringer 2011	1.100	1.980	1.300
Antal kremeringer 2012	1.450	1.780	1.300
Kostpris 2012	2.819	2.670	2.660
Heraf kapitalomkostninger	1.135	944	1.117

### Kostpriser og forudsætninger

En meget stor del af prisen for en kremering er kapitalomkostninger vedr. bygning og teknisk anlæg, typisk 1000-1100 kr. pr. kremering. Kirkeministeriets vejledning 9516 beskriver hvorledes bygninger/anlæg prissættes – og det er ikke så enkelt endda. Hvorledes prissættes en ovn, der er mere end 15 år gammel, som der er koblet sammen med et nyt filteranlæg? For ældre anlæg fastsætter vejledningen en fast pris, for nye er det anskaffelsesprisen der anvendes. Trøsten kan være denne sætning i vejledningen: "Tvivlsspørgsmål om reglerne for beregning af kremeringstakster kan forelægges for Kirkeministeriet". ■



#### Det kommende krematorium i Ringsted

Projektleder Tom Olsen oplyser, at forventningerne til storkrematoriet i øjeblikket er:

- 8000 kremeringer årligt
- Kostpris inkl. transport: 2.798 kr. pr. kremering
- Heraf er 1.330 kr. kapitalomkostninger

# LEDIG PLADS KAN GIVE NY UDVIKLING AF KIRKEGÅRDEN



Af Tilde Tvedt, Skov & Landskab,  
tit@life.ku.dk



Toksværd Kirkegård er en lidt større landsbykirkegård, der betjener et sogn med ca. 1.700 mennesker. De store træer og det regelmæssige mønster af hække giver kirkegården en intens stemning. Foto: Susanne Guldager

**Kirkegårdskonferencen 14. marts ser på de potentialer, der ligger i kirkegårdens ledige plads. Toksværd på Sydsjælland er en af de kirkegårde, der allerede har en udviklingsplan at styre efter. Den giver mulighed for at kombinere de bedste træk fra det gamle anlæg med de aktuelle behov og forme en ny version af kirkegården.**

I 2007 stod Toksværd Kirkegård på Sydsjælland med temmeligt mange ledige kistegravsteder. Under halvdelen var i brug. Samtidig var urneafdelingen fra 1970'erne næsten fyldt op, og kirkegården kunne ikke følge med i efterspørgslen efter kistegrave i græs. De mange ledige pladser gjorde efterhånden også kirkegården mindre

grøn. Graver Hans-Henrik Olsen fortæller, at han var tæt ved at lave et nyt areal med græsgrave, hvor der var plads til det. "Men det blev heldigvis ikke til noget, for så gik vi i gang med udviklingsplanen og fik meget mere overblik," siger han.

Landskabsarkitekt Susanne Guldager lavede udviklingsplanen i tæt samarbejde med menighedsrådet og grave- ren. I store træk går planen ud på at samle gravstederne tæt på kirken og afvikle nogle af de afdelinger, der ligger længst væk. Det tager tid med en fredningstid på 30 år, og derfor er det også vigtigt for Hans-Henrik Olsen at komme i gang. "Vi er holdt op med at anviser nye gravste-



Fremtidig struktur på Toksværd Kirkegård. Forslaget sikrer en fordeling mellem kiste- og urnepladser, der stemmer bedre overens med de skønnede behov. Tegning fra udviklingsplanen, udarbejdet af landskabsarkitekt mdl Susanne Guldager.

der i de afdelinger, men samtidig respekterer vi, hvis en gravstedsejer ønsker at forlænge,” siger graveren.

En del af den ledige plads lige syd for kirken bliver til nye urnegrave: individuelle urnegravsteder med hæk, plader i græs og urnegrave i skovbund. ”Så kan vi efterhånden give folk flere forskellige muligheder at vælge imellem,” siger Hans-Henrik Olsen. Udviklingsplanen lægger også op til, at kirkegården fortsat skal være grøn og frodig. Derfor er det planen at plante en lund med mindre træer i en af de ledige afdelinger. Resten har et grønt tæppe af græs, sådan at perlestenene ikke dominerer for meget.

### Påvirker økonomien

Mange kirkegårde oplever at blive overhalet af udviklingen i samfundet, ligesom Toksværd. Flere bliver brændt eller ønsker en anonym begravelse. Miljøkrav, dyrere timeløn og nye maskiner gør sit indtog. Kirkegården bliver også dyrere for sognet, fordi der er færre indtægter til at betale driften, når mange gravsteder står ubrugte. I dag får ældre, traditionelle kirkegårde kun dækket 31 pct. af udgifterne af brugerbetaling. Nyere kirkegårde og ældre kirkegårde, der allerede har tilpasset sig, får typisk 37 pct. af udgifterne ind igen. Det viser en undersøgelse blandt 27 kirkegårde, som Skov & Landskab har lavet. Driftsstyring er et vigtigt redskab til

at få en bedre økonomi. Men mange steder er det ikke løsningen i første omgang, fordi problemerne bunder i en utidssvarende indretning af kirkegården. Her er der mere brug for en udviklingsplan.

### Løser flere problemer

På Toksværd Kirkegård løser udviklingsplanen flere problemer på en gang. Udbuddet af gravsteder tilpasses behovene, arbejdsmiljøet bliver bedre og aktiviteten fordeles ud over kirkegården. Det sidste skyldes, at man har valgt at udskifte hver anden række af kistegravsteder ved kirken med urnegrave. "Vi kunne godt have lavet nogle samlede urnehaver, men vil hellere have urnegravstederne fordelt ud over kirkegården. Urnegravene giver klart mest aktivitet, og det betyder, at der er liv på hele den aktive del af kirkegården." Toksværd har 20-30 begravelser om året, hvoraf kun 3-5 er kistebegravelser.

Samtidig giver urnerækkerne mulighed for at øge gangenes bredde fra 50-60 cm til 125-150 cm. "Det gør det meget nemmere at komme til med maskinerne," forklarer Hans-Henrik Olsen. Nu kan graveren og hans medhjælper for eksempel køre på gangene med en lille maskine med en løvrive efter – i stedet for at hånddrive. Samtidig bliver der plads til besøgende med rollator eller kørestol. Udviklingsplanen gør også nye kistegravsteder længere. "Så får vi plads til at grave, uden at skulle tage dele af hækkene op. Det giver både pænere hække og mindre arbejde," siger Hans-Henrik Olsen.

Men det handler ikke kun om det praktiske. Udviklingsplanen tager i høj grad hånd om kirkegårdens kulturhistoriske værdier. Toksværd Kirkegård har mange bevaringsværdige gravminder, og en del af dem bliver nu samlet. "Vi har et stort gravsted for godset Sparresholm, som kirken engang hørte under. Omkring dette gravsted laver vi en slags mindehave, hvor besøgende blandt andet kan se gravminder for mange lokale personligheder," fortæller Hans-Henrik Olsen.

### Skabe overblik

Kirkegårdenes ledige plads er på mange måder en mulighed for at tilpasse sig nye behov. Men det kræver overblik. En udviklingsplan er et godt redskab, men mindre kan også gøre det. Det er afgørende at have et billede af, hvor kirkegården skal bevæge sig hen.

Ofte er det en fordel at samle de aktive kistegravsteder i bestemte områder og afvikle i andre områder. Så kan man fastholde den traditionelle struktur på nogle dele af kirkegården, mens driften bliver nemmere på andre

dele. I praksis kan man f.eks. arbejde med tre typer områder: Aktive områder, hvor der er ret få ledige gravsteder i dag. Her samles flest mulige nye begravelser. Afviklingsområder har allerede mange ledige pladser. Hækkene fjernes efterhånden, og området bliver til en græsplæne med færre og færre gravsteder. Reserveområder har en del ledige gravsteder, men hækkene bliver stående, sådan at området nemt kan tages i brug igen.

### Snak med folk

På Toksværd Kirkegård blev udviklingsplanen færdig i 2009. Nu er den første række af nye urnegravsteder netop anlagt. Det sidste kistegravsted i rækken var udløbet, men ejerne ville egentlig godt forlænge. Hans-Henrik Olsen tog en snak med dem og i fællesskab kom de frem til, at gravstedet godt kunne ændres til samme størrelse som et urnegravsted. Stenen kunne stort set blive stående, og kirkegården sørgede for at nyindrette gravstedet.

I det hele taget peger Hans-Henrik Olsen på kommunikationen som et vigtigt redskab, når udviklingsplanen skal gennemføres. "Jeg tager tit en snak med folk, når jeg møder dem på kirkegården. Fortæller dem om planen, og hvad den vil betyde for deres gravsted. På den måde bliver de mentalt forberedt." Hans erfaring er, at det er sværest, hvor der er begravet for nylig, og noget lettere, hvis det er 20 år siden. "Der er jo rigtig mange følelser forbundet med det her, så vi er nødt til at gå langsomt frem," konstaterer han. Ind til videre har Hans-Henrik Olsen ikke oplevet modstand mod udviklingsplanen. Heller ikke fra menighedsrådet. Det bekræfter Karin Schmidt, der er kirkeværg. "Vi kunne se, at vi var nødt til at tilpasse os, og processen med udviklingsplanen har fungeret godt. Jeg har ikke mødt nogen, der var imod forandringerne, hverken i menighedsrådet eller i sognet," siger Karin Schmidt.

### Hør mere på konferencen

Hør mere om afvikling og udvikling på Kirkegårdskonferencen den 14. marts. Se annonce her i bladet eller på [www.sl.life.ku.dk](http://www.sl.life.ku.dk) > Kurser. Arrangeres af Skov & Landskab i samarbejde med FDK og Landsforeningen af Menighedsråd. ■





# Kirkegårds konferencen 2012

Den 14. marts 2012, Hotel Nyborg Strand



## At håndtere udvikling og afvikling

Kirkegårdene har mere og mere plads i overskud, og det reducerer de indtægter, der skal finansiere driften af anlægget. Det kræver nye måder at tænke på. Måske skal man se på behov og udbud på tværs af alle kirkegårde i provstiet og på den måde udnytte ressourcerne bedre. Kunsten er at fastholde kvaliteten og sikre et udbud af gravsteder, der passer til behovene. Afvikling kan i bedste fald være afsæt for ny udvikling.

**Minister for ligestilling og kirke Manu Sareen** åbner konferencen med sit bud på fremtidens kirkegård.

Nogle af de øvrige emner på årets konference er:

### **Den økonomiske klemme – når udgifter og indtægter ikke følges ad**

*Kontorchef Klaus Kern-Jespersen, Kirkeministeriet*

### **Gravstedsplanlægning på provstiniveau**

*Provst Paw Kingo Andersen, formand for Danmarks Provsteforening*

### **Afvikling giver ressourcer til udvikling**

*Landskabsarkitekt Barbara Joos, Center for Kirkegårde, Københavns Kommune*

### **Brug af plejeplaner i den daglige drift**

*Kirkegårdsleder Jørn Skov, Tønder Kirkegård*

### **Firmaudstilling på Kirkegårds konferencen 2012**

Igen i år kan leverandører til kirkegårdssektoren få en firmastand på Kirkegårds konferencen. Vi har plads til ti stande. Pris 7.500 kr. ekskl. moms og inkl. én deltager på konferencen. Kontakt Palle Kristoffersen, Skov & Landskab, pkr@life.ku.dk eller 2122 8009.

## Sted

Hotel Nyborg Strand

## Pris

1.200 kr. ekskl. moms

## Tilmelding

Tilmeldingsfrist den 5. marts 2012. Tilmelding på [www.sl.life.ku.dk/kurser](http://www.sl.life.ku.dk/kurser)

Spørgsmål angående tilmelding kan rettes til Kristina Lund-Jensen på tlf. 9627 2224 eller [klj@visitherning.com](mailto:klj@visitherning.com)

Yderligere oplysninger hos seniorrådgiver Palle Kristoffersen på tlf. 2122 8009

## Arrangører

Konferencen arrangeres i et samarbejde mellem Landsforeningen af Menighedsråd, Foreningen af Danske Kirkegårdsledere og Skov & Landskab, Københavns Universitet

Se hele programmet på [www.sl.life.ku.dk/kurser](http://www.sl.life.ku.dk/kurser)



# EFTERLØN: SNYD IKKE DIG SELV



Af journalist Hanne Gaard Guldager,  
FTF-A



**Det er fristende at sige ja til politikernes tilbud om skattefrit at få efterlønspengene til udbetaling til foråret. Men pas på, du ikke snyder dig selv. Det er nemlig mere end efterlønnen, du vinker farvel til.**

Du overvejer måske netop nu, om du skal vinke farvel til efterlønsordningen og hive de penge ud, som du har indbetalt siden 1999. Og det kan være fristende at få en solid bunke gode danske skattefrie kroner i hænderne.

Men tænk dig godt om, inden du forlader ordningen. Du siger nemlig farvel til langt mere end blot efterlønnen. Så selvom den er blevet noget mindre attraktiv end tidligere, så er det FTF-A's generelle anbefaling, at du bør forblive i ordningen.

"Som udgangspunkt anbefaler vi, at man bliver, fordi man stadig har en mulighed for at gå på efterløn. Samtidig så bevarer man retten til den skattefrie efterlønspræmie og til både seniorjob og fleksydelse," siger FTF-A's administrerende direktør, Michael Darmer.

## Skattefri efterlønspræmie

Den skattefrie efterlønspræmie er en portion penge, der bliver udløst, hvis du har været med i efterlønsordningen, men har arbejdet, mens du har haft mulighed for at gå på efterløn. Arbejder du helt frem til udløbet af efterlønsperioden vil præmien udgøre 145.000 kroner skattefrit. Den

præmie vil til enhver tid være større end de penge, du kan få ud nu og her.

"I virkeligheden er der ikke andre forsikringsordninger, hvor man får en præmie, hvis man ikke bruger den. Endda en præmie, der er større end det beløb, man har indbetalt. På den måde er efterlønnen stadig en unik ordning," siger Michael Darmer.

Tabet ved at træde ud nu frem for at vente på efterlønspræmien varierer mellem 11.000 og 72.000 kroner alt efter din alder. Se mere på [www.ftf-a.dk](http://www.ftf-a.dk).

## Farvel til seniorjob og fleksydelse

Forlader du efterlønsordningen, så skal du også huske, at det ikke blot er efterlønnen og den skattefrie præmie, du siger farvel til. Efterlønsordningen er nemlig bundet sammen med en række andre ordninger på det danske arbejdsmarked. Det gælder eksempelvis seniorjob og fleksydelse.

Et seniorjob er et job, som kommunen skal tilbyde dig, hvis du fem år før, du kan gå på efterløn, har opbrugt din dagpengeret og derfor står til at miste dine ydelser. Så skal kommunen oprette et seniorjob, som skal være et reelt job på overenskomstmæssig løn, og det skal svare til dine kvalifikationer. Men det er altså ikke muligt at få et seniorjob, hvis du har sagt farvel til efterlønnen.

Det samme gælder fleksydelsen. Hvis du har været i fleksjob, kan du ikke få efterløn, men du kan i stedet få den såkaldte fleksydelse, som fungerer ligesom efterlønnen – det er bare kommunen, der styrer det. Alligevel skal du have haft ret til efterløn for at få den, og derfor ryger den sig altså også en tur, hvis du forlader efterlønsordningen.

### Større modregning af pensioner

Endelig er der pensionernes størrelse at forholde sig til. Der har altid været en modregning for pensioner, men den er nu øget. Dog er det sådan, at har du en pension på under 50.000 kroner, får du med de nye regler lidt mere ud af din efterløn end tidligere.

Men derefter er modregningen større, og ved en udbetaling på mellem 250.000 og 300.000 kroner årligt vil modregningen være så stor, at du ikke længere kan få noget i efterløn.

### Brev og mere information

På [www.ftf-a.dk](http://www.ftf-a.dk) har vi samlet alt det, du har brug for at vide om efterlønsordningen. Her kan du læse mere om

pensionsmodregning, og se hvor meget du får i skattefri efterlønspræmie i forhold til at få pengene ud nu. Du kan også blive klogere på, hvornår du kan gå på efterløn, og hvor lang din efterlønsperiode bliver.

Hvis du er tilmeldt efterlønsordningen, får du desuden i februar et brev fra FTF-A, hvor du præcist bliver informeret om, hvad dine rettigheder er.

Beslutter du dig for at melde dig ud af ordningen, vil udbetalingerne ske mellem den 2. april og 1. oktober 2012. Du skal ansøge om udbetaling på FTF-A's hjemmeside, og det kan du gøre fra midt i marts. ■

Som udgangspunkt gælder der de samme regler for tjenestemænd som for alle andre. Men man skal være opmærksom på, at der er en skærpet pensionsmodregning for de tjenestemænd, der er født efter 1. januar 1956.

**Hasselholm AB**

Professionel rød-, stød- og stubfræsning gennem 30 år

**Hækfræsning**

er et af vore mest efterspurgte fræseprodukter når man skånsomt og effektivt vil fjerne rødderne fra et vildvokset buskads eller en gammel hæk.









Hasselholm AB - Box 263 - SE-441 25 Alingsås  
Tel. +46 (0)322-502 90 Fax +46 (0)322-551 80 -  
[www.hasselholm.se](http://www.hasselholm.se) - [info@hasselholm.se](mailto:info@hasselholm.se)  
Vort gratisnummer: 80 88 12 16

**Træ**

- beskæring
- plantning
- fældning
- flytning
- rodfæsning og rådgivning

**Tree Care ApS**  
Ingegårdsvej 11 · 4340 Tølløse  
Fax: 59 18 69 77  
[www.ks-treecare.dk](http://www.ks-treecare.dk)  
E-mail: [ks@ks-treecare.dk](mailto:ks@ks-treecare.dk)

Steen Kristensen Tlf.: 59 18 50 77  
Kim Poulsen Tlf.: 43 45 11 90

**Kirkegårdskort**

▨				160	
265 231		230 197		159	
264 232		229 196		158	
				163 157	

- Opmåling
- Korttegning med EDB
- Informationssystemer
- Fremtidssikring
- Rådgivning
- Nummerering
- Protokoller


**Landinspektørcentret A/S**  
 Nygade 46, 7400 Herning, Tlf. 97 123688

# STUDIETUR TIL TYSK

**Studieturen til Tyskland og Holland i finder sted i dagene 7. til 11. maj 2012.**

Vi starter i København og samler deltagere op i Nyborg og Aabenraa. På turen ned gennem Tyskland, er der overnatning i Oldenburg. Vi besøger en kirkegård i Bremen og planteskolen Lohrenz von Ehren i Bad Zwischenahn. Der er 2 overnatninger i Amsterdam, hvor der også er lidt tid på egen hånd. I Holland besøger vi Giethoorn, Parkkirkegården De Nieuwe

Ooster i Amsterdam, Løgparken Keukenhof, Blomsterauktionen i Aalsmeer og haveudstillingen Jan Boomkamp. På turen tilbage gennem Tyskland, overnatter vi i Hamburg, hvor vi også skal se den store kirkegård Ohlsdorf.

Programmet tilsendes FDK's og DKL's medlemmer og der kan findes yderligere oplysninger på FDK's hjemmeside [www.danskekirkegaarde.dk](http://www.danskekirkegaarde.dk) hvor der også er links til de forskellige steder, vi skal besøge på turen. ■



Planteskolen Lohrenz von Ehren dækker et areal på ca. 500 ha. På turen rundt i deres produktionsareal, bliver vi præsenteret for deres sortiment, som bl.a. omfatter produktion af kæmpe-bonzaï og meget store træer. Foto fra Lohrenz von Ehrens hjemmeside, [www.lve-baumschule.de](http://www.lve-baumschule.de)



Giethoorn er et specielt område i det lavtliggende Holland, hvor de enkelte parceller er omkredset af vand. Al færdsel i den lille by foregår med båd eller til fods. Dagens køretur bringer os igennem de store dæmningsområder nord for Amsterdam. Foto: Dick Kreinøe.



Friedhof Ohlsdorf ved Hamburg er på ca. 400 ha. og dermed en af Europas største kirkegårde. Der er mere end en kvart million grave i brug, så der er rigtig meget at se på. Foto: Staro1, GNU Free Documentation Licence.



# LAND OG HOLLAND

Køreturen til Løgparken Keukenhof fører os igennem de blomstrende løgmarker. I Keukenhof kan vi nyde synet af de ca. 7 millioner blomstrende løg på en sejltur gennem parkens kanaler. Foto: Rémi Jouan(tv), Thomas Pusch(th) GNU Free Documentation Licence.



Anlæg af nye gravområder i det lavtliggende Holland er ikke så ligetil. På parkkirkegården De Nieuwe Ooster i udkanten af Amsterdam, vil kyn-dige guider både fortælle om kirkegårdens histo-rie, anlæg, begravelsesformer og ikke mindst om de særlige planter, der står i rigt tal rundt omkring. Foto: Vagn Andersen.



Haveudstillingen Jan Boomkamp i Borne. Besøg deres hjem-side, så er du bedre forberedt. Der er samlet mere end 50 små haver med hver sit tema. Her kan man kun blive misun-delig og inspireret. Foto: Vagn Andersen.

Flora Holland i Aalsmeer er en af verdens største blomsteraukti-oner. Blomster fra mange dele af verdenen transporteres til denne auktion. Det er fantastisk at se dette mylder, med købere foran pc-skærme, blomster der pas-serer ind og ud foran køberne, og ikke mindst det mylder der så er, når blomster og planter er solgt, og skal køres ud til de ventende lastbiler. Foto: Vagn Andersen.



# HENNING HANSEN

**Naturen er fantastisk livsbekræftende, derfor har jeg altid sat stor pris på mit arbejde på kirkegårdene. Udviklingen af kirkegårdskulturen har betydet meget og med Naturkirkegården i Holbæk, har jeg bidraget med nytænkning indenfor området.**

af Henning Hansen, henning@holb-kgd.dk  
Kirkegårdsinspektør, Holbæk Kirkegårde

Kirkegården som en fredfyldt park med skulpturer har vist sig at være en ny trend i tiden. De tre kirkegårde i Holbæk repræsenterer netop tiden: Den gamle Skt. Nikolai kirkegård er en mindepark over byens betydningsfulde personer, Østre kirkegård fra 1920'erne den traditionelle kirkegård med hække, symmetriske gravområder og alleer, og fra år 2002 den nye Naturkirkegård, hvor det er naturen der råder.

## Kirkegårde har altid været arbejdsområdet

Driften af kirkegårde har altid været mit arbejdsområde. Med baggrund i Vilvorde Havebrugshøjskole blev jeg en af de første med uddannelsen gartneritekniker, og med den baggrund kom jeg til begravelsesvæsenet i København. Jeg har været gartner på Sundby kirkegård, vejleder på kirkegårdskontoret på Bispebjerg og senere overgartner på Vestre kirkegård. Der var på det tidspunkt omkring 45 gartnere og 2 formænd; her var der udfordringer og udvikling.

## Kirkegårdsinspektør i Holbæk siden 1980

Efter 15 gode og lærerige år i København, havde jeg lyst til at søge større udfordringer og dem fandt jeg i Holbæk. I 1980 blev jeg kirkegårdsinspektør ved de to kirkegårde. Der fulgte en embedsbolig midt i byen, så jeg forlod Valby Bakke og flyttede til provinsen. Her afløste jeg kirkegårdsinspektør Ørsted, som havde været i stillingen i 36 år. De to kirkegårde var velholdte med flere nyere tiltag. Holbæk krematorium var fra 1934 og havde betydet, at mange urnegrave var etableret og også den ukendte begravelsesplads var blevet udviklet i denne periode.



Jeg er uddannet fra Vilvorde Havebrugshøjskole som en af de første Gartneriteknikere



Anemonestien på Naturkirkegården, med Keld Moseholms små tykke mænd, der er opstillet på 3 søjler af tyrkisk granit.

 PROFIL > HENNING HANSEN



Margrethe-Kapellet på Naturkirkegården er tegnet af Kgl. Bygningsinspektør Karsten Rønnow.



Livets Port er udført af Søren Schaarup. Om foråret er plænen omkring den dækket af gule og hvide krokus.

### I bestyrelsen for Foreningen for Kirkegårdskultur

Interessen for kirkegårdskultur betød, at jeg gennem årrække på 10 år var medlem af bestyrelsen for Kirkegårdskultur. Gennem alle årene har jeg fulgt årsmøderne rundt om i landet og her fundet inspiration til udvikling af kirkegårdene i Holbæk. Studieture i udlandet med kolleger og fagfolk, har givet viden og mulighed for at udvikle nye ideer. Krematorieforeningen har også haft min interesse, især da man skulle bygge nyt krematorium i Holbæk.

### Naturkirkegårdens tilblivelse var en spændende tid

I 1990 tog menighedsrådet beslutning om at bygge et nyt krematorium og kapel. Man ønskede også at flytte hele administrationen af kirkegårdene til dette nye område på Anders Larsensvej. Arealet grænsede op til Østre kirkegård, men var også omgivet af parceller. Dengang vakte det en del opstand at placere et krematorium her. Det var spændende at følge byggeriet dag for dag. Vi i administrationen fik god plads, nye moderne møbler og alt nyt indenfor edb. Undervejs indledte man et samarbejde med landskabsarkitekt Charlotte Skibsted om udfærdigelse af en naturkirkegård. Resultatet blev et formidabelt samarbejde mellem Karsten Rønnow og Charlotte Skibsted, som gjorde at sammenhøringen mellem bygning og natur blev perfekt. Beplantning og udfærdigelse af gravområder, belægning af stier og parkeringsplads, 150.000 løg i plænen, og opsættelse af den første skulptur. Det var en yderst spændende tid, som krævede overblik både fysisk og økonomisk, idet jeg som sekretær og kasserer for menighedsrådet havde et meget tæt samarbejde med alle.

### Fremtidens kirkegård

Nu 10 år efter kan jeg med stor tilfredsstillelse se, at Holbæk og borgerne har stor glæde af dette nye anlæg. Hol-

bæks smukkeste bygning indenfor nyere tid og en enestående park med de mange forårsbebudere, stauder og vilde blomster. Jeg nyder min daglige tur rundt på kirkegårdene og her møder jeg mange besøgende på min vej; alle vil de rose og beundre stedet for naturoplevelser og kunstoplevelser. Det er en stor succes og det må være fremtidens kirkegård.

### Kunst på kirkegården

At kunsten har stor betydning er jeg ikke i tvivl om: Folk vælger gravsted så tæt på skulpturer som muligt og man har set, at kunsten kan være til stor glæde for folk i sorg. Der er store markante skulpturer på de åbne områder og kunst som pejlemærker i gravområderne. Nogen af de bedste danske billedhuggere er repræsenteret her: Erik Heide, Hanne Warming, Keld Moseholm, Henrik Woldmester med flere. Sidste sommer var der mere end 40 rundvisninger her på Naturkirkegården. Det var menighedsråd, kunstforeninger, haveforeninger og klubber, og bare almindelige folk, der havde hørt om denne smukke Naturkirkegård.

### Fælleskrematoriet i Ringsted

Det sidste projekt jeg har været med i, er Fælleskrematoriet i Ringsted. Af hensyn til miljø og økonomi, har man besluttet at bygge et fælles krematorium. Jeg har deltaget i bestyrelsesarbejdet fra begyndelsen, med planlægning, beskrivelse og licitation. Nu er det første spadestik taget til et stort, flot og tidssvarende byggeri, der på bedste måde kan opfylde kremeringsbehovet og de nye miljøkrav.

### Kultur, natur og musik

Også privat har kulturen interesseret mig. Jeg har været formand for Bevaringsforeningen i Holbæk gennem mange år. Musikken er en god del af mit liv. Naturen og musikken spiller fint sammen og giver store oplevelser. ■

# KURSUSTILBUD

## LEDERKURSUS I MUS- OG SYGE/ FRAVÆRS-SAMTALER

MUS-samtaler har vi kendt til i mange år, men rigtig mange har stadigvæk svært ved at gennemføre og bruge MUS-samtalen konstruktivt.

Nu er vi som ledere ligeledes blevet forpligtede til at føre syge/ fraværssamtaler med vores medarbejdere. Det kan være svært at leve op til disse forpligtelser og endnu vanskeligere at opnå et positivt resultat.

FDK har derfor oprettet et kursus for lederen, med fokus på MUS-samtaler og syge/ fraværssamtaler.

Formålet med dette kursus er at give deltagerne forudsætninger for at gennemføre en MUS- samtale, som skaber motivation hos den enkelte og kvalitet i hverdagen.

Der vil være fokus på MUS-samtalen som et ledelsesværktøj, og dermed på sammenhængen mellem organisationens overordnede visioner og mål og MUS- samtalen.

Desuden er formålet at den enkelte får værktøjer, som helt konkret kan bruges ved forberedelsen og gennemførelsen af MUS-samtalen.

Kurset vil også omfatte en workshop for arbejdsledere om TTA (Tilbage Til Arbejdet), samt undervisning i stress, samtaletræning, sygesamtaler mv.

Yderligere oplysninger kan findes på FDK's hjemmeside [www.danskekirkegaarde.dk](http://www.danskekirkegaarde.dk)

Fra FDK håber vi på, at vi hermed kan give vore medlemmer et værktøj, som de kan gå hjem og bruge i dagligdagen.

På kursusudvalgets vegne,  
Vagn Andersen, Kursusleder

### Lederkursus i MUS- og syge/ fraværssamtaler

#### Undervisere:

Konsulent og Coach, Anni Kirk  
Konsulent Jeanett Bonnichsen, Center for Stress og Trivsel Aps.

#### Kurset henvender sig til:

Administrationschefer, Kirkegårdsledere, Kirkegårdsassistenter samt andre ledere, som har personaleansvar. Max. deltagerantal er 16 personer.

#### Tid og sted

25. - 26. april 2012 på Vissenbjerg Storkro

#### Kursusledere

Kirkegårdsleder Vagn Andersen, Hørsholm Kirkegård  
Kirkegårdsleder Dick Kreinøe, Gladsaxe Kirkegård

#### Pris:

Kr. 5.400,00 (For FDK's medlemmer)  
Kr. 5.900,00 (Øvrige)

#### Tilmelding senest 1. marts 2012 til

FDK's sekretariat  
Hørsholm Kirkegård  
Kirkegårdsvej 1, 2970 Hørsholm  
Mail: [kontor@danskekirkegaarde.dk](mailto:kontor@danskekirkegaarde.dk)





## STOR INTERESSE FOR KREMATORIEKURSUS



Røggaskøleren er på vej ind i den nye tilbygning til krematoriet i Svendborg



I krematoriet i Glostrup er der også bygget til - og om - for at få plads til det nye filter.

DKL afholder i dagene 8. – 10. februar det første kursus efter filterinstallationerne på krematorierne i hele landet. Kurset vil primært handle om de mange nye udfordringer, der uvilkårligt dukker op i kølvandet på alt den nye teknik. På grund af den store interesse er kursus nr. 2 (7. - 9. marts) næsten fuldttegnet.

Som tidligere omtalt vil kursusformen blive efter principet "hands on", hvor undervisningen vil foregå i krematoriet blandt alle de nye komponenter, hvor leverandøren gennemgår disse og forklarer om funktion og virke, hvor vigtige er de i processen osv. Gennemgang af væsentlige parametre, håndtering af kul såvel rent som affald. Udover filterleverandøren vil vi også have Flexcon på sidelinjen til alt det styringsmæssige, såsom iltmålere og deres indflydelse på processen, fejlfinding og kalibrering. Varmegenvinding; hvad sker der energimæssigt under en kremering og hvor meget bliver genanvendt. Fejlfinding ved hjælp af kurver og alarmlog, brænder- problemer, temperaturføler-fejl, trykgiver-fejl m.m.

Under hele kurset vil konsulenterne Søren Jepsen og Ernst Jensen være til stede for at underbygge alle oplevelser, ligesom det er de to der tilrettelægger og strukturerer hele kursusforløbet så det bliver så optimalt som muligt.

Vi vil gerne på forhånd takke for de 2 krematoriers gæstfrihed og fortælle at vi glæder os. Erfaringsmæs-

sigt ved vi at det bliver interessant, når vi samler dansk krematoriepersonale til kurser og ture: For med Deres Know How og ekspertise er der virkelig noget at komme efter, det er bare at snuse ind.

På kursusudvalgets vegne,  
Tommy Christensen, Kursusleder

### Kursusforløb:

Man mødes onsdag på hotel Scandic i Kolding til aftensmad, hvorefter der vil være velkomst introduktion samt oplæg til torsdagens program.

Torsdag køres der til Aarhus krematorium, hvor filterinstallationen er Nederman og det styringsmæssige er Flexcon. Det bliver forhåbentlig en spændende dag med et passende forhold imellem teori og praktik.

Torsdag aften efter spisningen vil vi evaluere dagen og introducere næste dag.

Fredag formiddag besøges Kolding krematorium, hvor filterinstallationen er Mitab og det styringsmæssige Flexcon. Efter en travl og spændende formiddag er der evaluering og afslutning.

## ARBEJDSMILJØUDDANNELSEN I FOLKEKIRKEN

Arbejdsmiljøuddannelsen giver arbejdsledere og ansatte redskaber til at styrke det forebyggende arbejde og at effektivisere arbejdsmiljøorganisationens arbejde med henblik på at forbedre arbejdsmiljøet. Deltagerne får kendskab til arbejdsmiljølovgivningen og får redskaber til at varetage funktionerne i arbejdsmiljøorganisationen. Der veksles mellem individuelt arbejde, opgaver, der løses i mindre grupper af forskellige størrelser, samling i plenum og andre metoder.

Arbejdsmiljøuddannelsen er godkendt af Arbejdstilsynet og opfylder kravene til den lovpligtige uddannelse for medlemmer i sikkerhedsorganisationen – der er derfor mødepligt på uddannelsen. Underviser på uddannelsen er arbejdsmiljøkonsulent Ulrik Hauger.

Uddannelsen udbydes af Landsforeningen af Menighedsråd på vegne af Folkekirken Arbejdsmiljøråd.



Underviser på uddannelsen er arbejdsmiljøkonsulent Ulrik Hauger.

### Deltagerpris

Kr. 6.200,- inkl. overnatning på enkeltværelse, forplejning og kursusmateriale.

### Datoer

12. - 14. marts 2012, Vejle Center Hotel  
7. - 9. maj 2012, Tune Kursuscenter

### Tilmelding

Kontakt Landsforeningen af Menighedsråd på telefon 87 32 21 33 eller klik ind på vores hjemmeside [www.menighedsraad.dk](http://www.menighedsraad.dk). Desuden kan du læse mere om arbejdsmiljøuddannelsen på [www.kirketrivsel.dk](http://www.kirketrivsel.dk)

## Fuchs og AVANT staldkat



**Årlig besparelse på flere hundrede arbejdstimer!!**



Priser fra kr. 85.000,-

Se også vores store udvalg af brugte maskiner på [www.sorring-maskinhandel.dk](http://www.sorring-maskinhandel.dk)

- DANMARKS MEST FLEKSIBLE MINILÆSSER...  
Over 100 forskellige redskaber på lager.



Snekost



Rendegraver



Rotorklipper



Hækkeklipper



Trailer



Løvsuger

Kom til Sorring og se alle modellerne og det store redskabsprogram. Vi har det hele på lager. Du får selvfølgelig din kørsel godtgjort når du køber en maskine.

# ”EN GOD STAUDE TIL KIRKEGÅRDEN”



af Tommy Christensen,  
tc@svendborg-kirkegaarde.dk



Dagliljer er sunde, robuste og har en tæt og frodig vækst. De oprindelige arter og hybrider har tragtformede gule, orange eller rustrøde blomster.

## Hemerocallis – Daglilje

Daglilje er indbegrebet af grokraft, robusthed og sundhed og har sin oprindelse i fjernøsten, hvor den bl.a. blev brugt som grøntsag i Kina før vores tidsregning og ligeledes som lægeplante. Man mener de første arter kom til Europa i det 16. århundrede, måske endnu tidligere. Der findes 23 arter af dagliljer, derudover findes der 18 varianter og 15 undervarianter og et hav af hybrider og der kommer stadig flere til. Ved de seneste registreringer har man konstateret at der findes op mod 65.000 sorter i hele verden så der skulle jo nok være lidt til enhver smag. Dagliljer er tæt buskede stauder med rhizom, hvorfra lange, linjeformede og overhængende blade vokser i en stor roset. Blomsterne er samlet for enden af lange næsten bladløse stilke. Dagliljer har tragtformede gule, orange eller rustrøde blomster, men det store forædlingsarbejde skaber nye farver og kombinationer så farvespillet kan være meget nuanceret. Hos de oprindelige arter og gamle hybrider holder den enkelte blomst kun en dag, deraf det danske navn daglilje.

Daglilje er en nem plante som trives i sol og halvskygge og sætter ikke store krav til jordbundsforhold, men blomsterviligheden er dog størst i velgødet jord. Afhængig af sorter er blomstringstiden lang; nemlig fra slutningen af maj til slutningen af august og i varme sensommer oplever man sorter, der remonterer med sen blomstring i september / oktober.

På kirkegården er den et friskt pust allerede i det tidlige forår: Med sin kraftfulde og eksplosive vækst sker der virkelig noget og den vegetative vækst er næsten lige så interessant som blomstringen. Plantet i store partier med flere sorter, som passer sammen i højde og drøjde og farver, kan den tage sig ganske imponerende ud. De lave sorter er efter min mening de mest anvendelige, ligesom jeg er mest til de rene klare farver. Anvendelsesmulighederne er mange og blomsternes størrelse kan variere fra 5 cm. til 28 cm. og planten varierer i højden fra 20 cm. til 150 cm.

Med hensyn til formering kan daglilje med fordel deles både efterår og forår, men man behøver ikke at flytte og dele for at planten trives. Lidt efter lidt kan man dog opleve at blomstringen minimeres - og så er en deling på sin plads. Dagliljer trives også i krukke og balje og overvintres sagtens i disse, blot de er frostsikre. En anden sjov detalje omkring dagliljer er, at de er meget anvendelige i madlavningen. Friske blomster smager nøjagtigt som de dufter, hvad der egentligt er sjældent. Der er ingen bismag og bitterhed; nej smagen er rent og klart af blomsterduft. Så det er med at finde dem, der dufter meget og godt. Friske blomster kan bruges til salater og lign, men der er også menuer der hedder ”Lynstegt kylling med dagliljer” eller hvad med ”Dampede eller dybstegte dagliljer”. Hvordan man gør, er en helt anden historie, som I må finde andetsteds. Hemerocallis eller som på dansk – daglilje - er rigtig god til kirkegården og åbenbart også til maven. Velbekomme... ■

# KORT NYT

1

## 8-årig pige dræbt under gravsten

Ulykken skete i oktober sidste år i Bollebygd i Sverige. Stenen var af ældre dato og stod på en grav, hvor den seneste begravelse havde fundet sted i 1973. I Sverige er ansvaret for sikkerheden delt mellem gravstedsejeren og kirkegårdsforvaltningen. Flere kirkegårdsforvaltninger praktiserer en årlig gennemgang af kirkegårdens gravsten - og hvis en gravsten skønnes usikker, bliver den lagt ned. Siden 1997 er gravsten i Sverige blevet opsat efter retningslinjerne i "Montering och provning af gravvårder".

Som en følge af ulykken, skal retningslinjerne revurderes ved SKKF's årsmøde til maj og det overvejes om der skal indføres en standard for kontrol af gravsten: "Det ville være rigtig godt hvis vi kunne sige, at vi har kontrolleret stenene efter en vis standardiseret norm. Det ville også spare os - som forvaltning - for mange lange diskussioner om, hvorvidt vi har bedømt rigtigt eller ikke" siger Torleif Örn, der er kirkegårdschef i Örebro.

I Danmark er udgangspunktet, at det er gravstedsejeren, der har anskaffet gravmindet og har sørget for, at det blev sat op. Det er dermed også gravstedsejerens ansvar, hvis der sker skader som følge af en væltet sten.

Kirkegården har ansvaret for at henvende sig til gravstedsejeren, i tilfælde af at en gravsten skønnes usikker. Hvis gravstedsejeren ikke reagerer, kan stenen evt. lægges ned, så det er sikkert for kirkegårdens ansatte og besøgende at færdes på kirkegården.

*Kilde: Kyrkogården nr. 6, 2011*

2

## Den norske begravelseslov er blevet revideret

I Norge har man i mere end 300 år haft en frist på 8 dage for tiden mellem dødsfald og begravelse/ kremering. Med virkning fra 1. januar 2012, er det nu blevet ændret til 10 dage.

I den nye lov er der også sket en tilpasning til minoriteterne i det norske samfund; f.eks. er ordet "kirkegård" udskiftet med "gravplads".

*Kilde: Kirkegården nr. 4 (Norge), 2011*

3

## Nordisk Kongres i 2013 flytter til Oslo

Efter samråd i NFKK – Nordisk Forbund for Kirkegårde og Krematorier – er det blevet besluttet, at Nordisk Kongres flyttes til Oslo. Kongressen skulle have været afholdt i Ålesund.

FDK og DKL hilser dette velkomment: Det bliver nemmere - og formentlig også billigere - at arrangere en tur til Oslo. Kongressen bliver afholdt på Clarion Royal Christiania Hotel i Oslo. Tidspunktet er uændret: 4. – 6. september 2013.



4

## Ny formand i Haveselskabet: Allan Vest

Kirkegårdsleder i Hjørring, og formand for DKL, Allan Vest, kan nu på sit CV tilføje titlen som formand for Haveselskabet. Foreningen har ca. 40.000 medlemmer, og udgiver tidsskriftet "Haven" med 11 numre om året. Til "Haven" udtaler Allan: "Som formand kunne jeg godt tænke mig, at vi kom af med det lidt støvede image, vi har udadtil. Der er så mange spændende og samfundsnyttige emner for os at gå ind i: Vandkampagnen er et godt eksempel. At begrænse brugen af gift i haverne er et andet område, vi kan tage fat på."

5

## Værdidebat med Brancheorganisationen Danske Bedemænd

Den 15. november 2011 inviterede Brancheorganisationen Danske Bedemænd til et værdidebatmøde med repræsentanter fra FDK, Provsteforeningen, Stenhuggerlauget, Foreningen for kirkegårdskultur, samt repræsentanter fra de kommunale kirkegårde. Baggrunden for mødet, var bedemændenes bekymring over de stigende takster på kirkegårdene og de tendenser, de ser, det medfører. Brancheorganisationen peger bl.a. på en stigende tendens til, at de pårørende ikke ønsker at betale omkostningerne i forbindelse med et dødsfald. Set i det lys, kan det være et problem, at bedemændene fungerer som økonomisk buffer for kirkegårdene. Fra FDK's side blev det dog understreget, at dette kun er et krav, hvis det er bedemanden selv, der bestiller kirkegårdens ydelser.

De store prisforskelle kirkegårdene imellem, blev også nævnt som et problem: Forbrugerrådet forlanger at bedemændene skal være prisoplysende i fremtiden. Bedemændene vil derfor gerne have kirkegårdenes priser med ind over. Det vil dog ikke være muligt, at få ens priser på kirkegårdene på landsplan, idet priserne dels skal være kostprisbaserede, samt at en del af prisen er kirkepolitisk bestemt i de enkelte provstier.

Kirkegårdene har stor betydning for de pårørende, når de skal tage afsked med en afdød. Det er derfor vigtigt at kirkegårdskulturen og fællesskabet omkring kirkegården bevares og at den fortsat afspejler det samfund, vi lever i. Det må ikke kun blive et spørgsmål om økonomi. Der er flere forskellige tiltag i gang for at holde begravelsesomkostningerne nede. Der arbejdes f.eks. med ændrede samarbejdsformer, mere naturprægede kirkegårde og ændrede plejekrav.

Det var Brancheorganisationens håb, at der på baggrund af dagens åbne værdidebat, kunne konkluderes noget, der kan skabe en samfundsdebat om døden og måden, vi behandler døden på, samt at et øget samarbejde på tværs af de respektive organisationer, kan bidrage til, at der kan gives mere oplysning og en bedre service til de, der skal bruge begravelsesbranchens ydelser.

6

## Velkommen til nye kolleger

Henning Pedersen er tiltrådt som kirkegårdsassistent d. 1. november 2011 ved Næstved Kirkegårde

# KALENDEREN

## 8. - 10. februar 2012:

### Krematoriekursus for medarbejdere

DKL afholder kurset "Krematoriedrift efter filterinstallationerne". Kurset omfatter både praktisk og teoretisk undervisning og foregår på krematorierne i Kolding og Aarhus. Der er plads til 12 - 15 personer pr. kursus og kurset gentages til alle, der måtte ønske det, har været igennem. Se mere herom i bladet eller på DKL's hjemmeside [www.dkl.dk](http://www.dkl.dk)

## 29. februar - 2. marts 2012:

### Lederkursus på Vissenbjerg Storkro

FDK afholder lederkurset "Jura, Forvaltning og Økonomi" (modul 4). Se mere på FDK's hjemmeside [www.danskekirkegaarde.dk](http://www.danskekirkegaarde.dk)

## 7. - 9. marts 2012:

### Krematoriekursus for medarbejdere

DKL gentager kurset "Krematoriedrift efter filterinstallationerne". Se mere herom i bladet eller på DKL's hjemmeside [www.dkl.dk](http://www.dkl.dk)

## 12. - 14. marts 2012

### Arbejds miljøuddannelsen i folkekirken

Landsforeningen af Menighedsråd afholder kurset "Arbejds miljøuddannelsen i folkekirken" på Vejle Center Hotel. Tilmelding til Landsforeningen af Menighedsråd på telefon 87 32 21 33 eller klik ind på vores hjemmeside [www.menighedsraad.dk](http://www.menighedsraad.dk). Du kan læse mere om arbejds miljøuddannelsen på [www.kirketrivsel.dk](http://www.kirketrivsel.dk)

## 14. marts 2012:

### Kirkegårds konferencen på Hotel Nyborg Strand

Se mere herom i bladet. Tilmelding senest d. 5. marts på [www.sl.life.ku.dk/kurser](http://www.sl.life.ku.dk/kurser)

## 26. marts 2012

### Inspirationsdag på Vestre Kirkegård, København

Foreningen for Kirkegårdskultur indbyder til Kirkegårdsfortællinger - en inspirationsdag om kirkegården som

erindringssted, med foredrag, fortællinger, digtoplæsning og rundvisning. Stedet er Vestre Kirkegård, København, kl. 11.00-16.00. Tilmelding og program: Se [www.kirkegaardskultur.dk](http://www.kirkegaardskultur.dk).

## 25. - 26. april 2012

### Lederkursus på Vissenbjerg Storkro

FDK afholder lederkurset "MUS- og syge/ fraværssamtaler". Se mere herom i bladet eller på FDK's hjemmeside [www.danskekirkegaarde.dk](http://www.danskekirkegaarde.dk)

## 7. - 10. maj 2012:

### Studietur til Tyskland og Holland

FDK og DKL arrangerer en studietur til Tyskland og Holland. Programmet vil blive tilsendt FDK's og DKL's medlemmer. Se mere herom i bladet eller på FDK's hjemmeside [www.danskekirkegaarde.dk](http://www.danskekirkegaarde.dk)

## 7. - 9. maj 2012

### Arbejds miljøuddannelsen i folkekirken

Landsforeningen af Menighedsråd afholder kurset "Arbejds miljøuddannelsen i folkekirken" på Tune Kursuscenter.

Tilmelding til Landsforeningen af Menighedsråd på telefon 87 32 21 33 eller klik ind på vores hjemmeside [www.menighedsraad.dk](http://www.menighedsraad.dk). Du kan læse mere om arbejds miljøuddannelsen på [www.kirketrivsel.dk](http://www.kirketrivsel.dk)

## 21. - 22. maj 2012:

### Årsmøde i Foreningen for Kirkegårdskultur

Foreningen for Kirkegårdskultur holder årsmøde i Silkeborg i Århus Stift. Medlemmerne får tilsendt program og tilmeldingsoplysninger.

## 3. - 5. september 2012:

### Årsmøde for DKL og FDK

Årsmødet i 2012 afholdes på Hotel Comwell i Kolding.

# GMR




**Maxi El truck 4wd 48 volt**  
Med galvaniseret lad og oplukkelige sider. Inkl. servostyring, kørellys, værktøjsskuffe og 100 cm i bredden. Kan fås med drejelad og ekstra udstyr f.eks 240 VAC udtag

**Multi El truck 48 volt**  
Stærk arbejdshest med lille venderadius. Med servostyring, kørellys og værktøjsskuffe samt udtag til el. 100 cm i bredde. Fås med drejelad



**Minilæsser D 330**  
30 hk 3 cylindret dieselmotor med suveræne manøvreegenskaber. Hydraulisk knækstyring og kvikkobling, som sikrer nem og enkelt skift til andet redskab. Stort udstyrsprogram



[www.gmr.dk](http://www.gmr.dk)

Tlf.: 7564 3611 Saturnvej 17 8700 Horsens

STAMA

STENSBALLE

NESBO



### Tidsskriftet 'KIRKEGÅRDEN'

Udkommer 6 gange årligt i samarbejde mellem FDK – Foreningen af Danske Kirkegårdsledere og DKL – Danske Krematoriernes Landsforening

Oplag: 1.000 stk.  
Abonnement: Kr. 300,- pr. år

### Kontakt:

Lene Halkjær Jensen, Humlebæk Kirkegård  
Tlf. 2624 7228 – Fax 4919 1142 – E-mail: lene.bladet@mail.dk



### Foreningen af Danske Kirkegårdsledere

#### Formand:

Klaus Frederiksen, Garnisons Kirkegård  
Tlf. 3542 7951  
E-mail: klaus@garnisonskirkegaard.dk

#### Sekretariat:

Vagn Andersen, Hørsholm Kirkegård  
Tlf. 4586 0584 - Fax 45 86 41 57  
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

Se mere på [www.danskekirkegaarde.dk](http://www.danskekirkegaarde.dk)



### Danske Krematoriernes Landsforening

#### Formand:

Allan Vest, Hjørring Kirkegård  
Tlf. 9890 0555 – 2178 0367  
E-mail: allan@hjoerringkirkegaard.dk

#### Sekretariat:

Hanne Ring  
Tlf. 2068 9492  
E-mail: admin@dkl.dk

#### Fagkonsulent:

Ernst Jensen, Vibevej 19, 8240 Risskov  
Tlf. 8617 4512 – Fax 8617 4775  
E-mail: ernst.jensen@dkl.dk

Se mere på [www.dkl.dk](http://www.dkl.dk)

### Udgivelser og deadlines i 2012

Nr. 2, april 2012	20. marts 2012
Nr. 3, juni 2012	25. maj 2012
Nr. 4, august 2012	20. juli 2012
Nr. 5, oktober 2012	10. september 2012
Nr. 6, december 2012	10. november 2012

Bladet forventes at udkomme ca. en måned efter deadline

### Annoncepriser

1 side	kr. 3.500,-
1/2 side	kr. 2.500,-
1/4 side, stående	kr. 1.500,-
1/4 side, liggende	kr. 1.500,-
1/8 side	kr. 1.000,-
Visitkort	kr. 900,-

Ved 3 indrykninger pr. år gives 5 % rabat  
Ved 6 indrykninger pr. år gives 10 % rabat  
Priserne er eks. moms.

## FRA REDAKTIONEN



Den "nye" redaktion har nu været i gang i et år og vi er meget taknemmelige for den opbakning og det materiale, vi har fået fra kollegaer rundt om i landet. Det har været en spændende udfordring for os alle og vi er heldigvis ikke tømt for ideer til de kommende numre af KIRKEGÅRDEN.

Der er flere og flere, der ønsker et fast abonnement på bladet, hvilket er glædeligt. Men finanskrisen kradser - og det kan mærkes på annoncørerne. Det kniber med at få tilstrækkeligt med annoncører i bladet; så hermed en opfordring til at studere de gode tilbud, vore annoncører kommer med, så de kan mærke at det betaler sig.

2011 har været et år, der bød på udfordringer for kirkegårdene: Et nyt regnskabssystem blev krydret med bunker af sne i årets første måneder. Sommervejret kom i april og maj og blev efterfulgt af en sommer med regn i rigelige mængder. Det forholdsvis tørre efterår og den milde vinter indtil nu, har dog givet

mulighed for at indhente noget af det forsømte.

Det nye regnskabssystem har også fået mange regnskabsførere rundt om til at kaste håndklædet i ringen: Det har medført, at kirkegårdskontorerne nogle steder har overtaget indtil flere regnskaber - både på godt og ondt. År 2011 var også året hvor man for alvor begyndte at lukke en del af vore krematorier ned.

Vi kan nu se frem til et nyt år, hvor vi spændt venter på, om vi bliver pålagt nye udviklede opgaver omkring legat aftalerne; hvor meget man centraliserer stifterne og hvad det kommer til at betyde for vores regi.

Der er derfor intet der tyder på, at der ikke også i 2012 bliver masser af interessante udfordringer og emner, der kan skrives om her i bladet: Til næste nummer er indleveringsfristen d. 20. marts og for indlæg til nr. 3, er fristen 25. maj.



siden 1982

**FORNYELSE  
MED RESPEKT  
FOR TRADITION**



Se flere produkter på:  
[www.jessing.eu](http://www.jessing.eu)

Claudisvej 18, Dk-7430 Ikast, Telefon: +45 86865999, [www.jessing.eu](http://www.jessing.eu), [info@jessing.eu](mailto:info@jessing.eu)



  
**JESSING**  
aps